

Pasi Piipponen, Ville Taivalantti

"TÄÄLLÄ AIKA MONET TYKKÄÄ
OLLA"

Asiakkaiden ja työntekijöiden näkemyksiä si-
jaishuollon toimivuudesta

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Marraskuu 2013

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 12.11.2013
Tekijä(t) Pasi Piipponen, Ville Taivalantti	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö	
Nimeke ”Täällä aika monet tykkää olla” - Asiakkaiden ja työntekijöiden näkemyksiä sijaishuollon toimivuudesta		
Tiivistelmä Lastensuojelulaitosten arkea on tutkittu asiakkaiden näkökulmasta tarkasteltuna varsin vähän. Suomen lastensuojelulaki velvoittaa kuulemaan ja osallistamaan lapsia sekä nuoria heidän omaa elämäänsä koskien. Sijaishuollon laadun takaamiseksi vastaavanlaisten tutkimusten tekeminen olisi tärkeää tulevaisuudessa. Jatkuva sijaishuollon tutkiminen asiakkaan näkökulmaan painottuen antaa paremmat edellytykset tuottaa laadukasta kasvatusta ja huolenpitoa alati muuttuvassa yhteiskunnassa. Nuorten tarpeisiin pystytään paremmin vastaamaan lastensuojelulaitosten osalta kun sijaishuollon tavoitteet on luotu yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa. Opinnäytetyömme tilaaja on eräs Itä-Suomessa toimiva lastensuojelulaitos. Pyrimme selvittämään opinnäytetyöllämme kyseisen laitoksen lasten ja nuorten sijoitusta kannattelevia sekä toisaalta vaikeuttavia tekijöitä. Lisäksi erittelemme lasten ja nuorten sijaishuollossa kokemia tarpeita verraten niitä työntekijöiden asettamiin toiminnan tavoitteisiin. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus, jossa aineistonkeruun menetelmänä käytämme teemahaastattelua. Haastattelimme viittä nuorta ja neljää laitoksen työntekijää. Kyseisessä lastensuojelulaitoksessa nuoret olivat elämäänsä tyytyväisiä, vaikkakin byrokratian välttämättömyydet aiheuttivat nuorissa varautuneisuutta. Sosiaalityöntekijöiden runsas vaihtuvuus nähtiin kyseisessä laitoksessa sekä nuorten että työntekijöiden osalta sijaishuollon laatua heikentävänä tekijänä. Perheyön merkitys korostui työntekijöiden puheissa.		
Asiasanat (avainsanat) Sijaishuolto, Lastensuojelu, Lastensuojelulaitokset, Sosiaalityöntekijät		
Sivumäärä 57	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Hanne Salovaara - Pitkänen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Toimeksiantajan pyynnöstä sensuroitu	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>	Date of the bachelor's thesis 12.11.2013	
Author(s) Pasi Piipponen, Ville Taivalantti	Degree programme and option Civic Activities and Youth Work	
Name of the bachelor's thesis "Quite many likes to be here" – Clients' and workers' opinions about foster cares functionality		
Abstract <p>Everyday child welfare has been researched slightly from the clients' point of view. Finnish child welfare law obligates one to hear and to get children and youth involved in the matters regarding their lives. To ensure the quality of foster care it is important to do equivalent studies in the future. Constant research on foster care emphasizing the clients' point of view gives better prerequisite to produce high-quality upbringing and solicitude in the ever-changing society. One is able to correspond better to young people's needs in child welfare institutions when the objectives of foster care have been created in agreement with the client.</p> <p>Our bachelor's thesis was assigned by a child welfare institution in eastern part of Finland. Our goal is to find out supporting and complicating matters of the placements of the children and youth in this particular child welfare institution. We also identify the needs experienced by the children and youth compared to the goals set by the employees. Our bachelor's thesis is a qualitative study in which we used theme interview as a data collection method. We interviewed five youngsters and four employees of the institution.</p> <p>In this particular child welfare institution young people were satisfied with their lives even though the bureaucracy caused reservedness in young people. High turn-over of social workers was seen as a weakening factor in this particular institution from the point of view of youth and employees. Family work was emphasized in the statements of the employees.</p>		
Subject headings, (keywords) Foster Care, Child Welfare, Child Welfare institutions, Social workers		
Pages 57	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Hanne Salovaara- Pitkänen	Bachelor's thesis assigned by Censored by the request of the contracting authority	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	SUOMALAINEN SIIAISHUOLTO	2
2.1	Lastensuojelun lainsäädäntö	2
2.2	Huostaanotto-prosessi	3
2.3	Sijaishuollon järjestäminen	5
2.4	Lapset asiakkaina	6
2.5	Sopeutuminen sijaiskotiin	8
3	LASTENSUOJELULAITOKSEN ARKI	9
3.1	Laitossijoituksen tarkoituksenmukaisuus	9
3.2	Lastensuojelulaitos kasvu-ympäristönä	10
3.2.1	Yhteisöllisyys	12
3.2.2	Yksinäisyys	13
3.2.3	Perhekeskeisyys	14
3.2.4	Harrastaminen	14
3.3	Työntekijä arjessa	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
4.1	Teemahaastattelu menetelmänä	17
4.2	Aineistonkeruuprosessin eteneminen	18
4.3	Aineisto	20
4.4	Aineiston analyysi	21
5	TULOKSET	22
5.1	Laitossijoituksen onnistumista kannattelevat tekijät	22
5.1.1	Ystävyys	22
5.1.2	Perheen merkitys	25
5.1.3	Harrastuneisuus	26
5.1.4	Opitut elämäntaidot	28
5.1.5	Laitos kasvatustehtävässä	29
5.1.6	Moniammatillinen yhteistyö	35
5.2	Laitossijoituksen onnistumista vaikeuttavat tekijät	36
5.2.1	Kuppikuntaisuus	36
5.2.2	Perheen vahingollisuus	36
5.2.3	Harrastamattomuus	39

5.2.4	Puutteelliset elämäntaidot	41
5.2.5	Laitostuminen	42
5.2.6	Moniammatillisuuden sudenkuopat	44
5.3	Laitossijoituksen tavoitteet vs. nuorten tarpeet	46
6	POHDINTAA	48
	LÄHTEET	52
LIITE/LIITTEET		
1 Yksisivuinen liite		
2 Monisivuinen liite		

1 JOHDANTO

Lastensuojelu ja siihen liittyvät teemat ovat olleet esillä Suomen uutisoinnissa pitkään. Siksi se on hyvin ajankohtainen aihe, jota tulisi tutkia ja kehittää mahdollisimman paljon tulevina vuosina ja vuosikymmeninä. Lastensuojelun tietoa ja tutkimusta tulisi liittää erityisesti lasten kokemuksiin. Lisäksi palveluiden laatua sekä lastensuojelun vaikuttavuutta tulisi tutkia. Myös työntekijöiden kokemuksista saatua tietoa tulisi hankkia lisää. Verkkajulkaisusta käy ilmi, että kokevatko asiakkaat lainkaan hyötyvänsä lastensuojelussa toteutettavista toimenpiteistä. Kokemuksellisesta asiakasperäisestä näkökulmasta olisi välttämätöntä tutkia lastensuojelun vaikuttavuutta. Lasten ja aikuisten kokemukset voivat erota toisistaan täysin. Lastensuojelutoimenpiteet voivat näyttäytyä lasten ja nuorten kokemuksissa niin, etteivät aikuiset pysty niitä ennakoimaan. Näin ollen lasten mielipiteet tulisikin asettaa samalle viivalle aikuisten kanssa jo suunnitteluvaiheessa. (Pekkarinen 2011, 51 - 58.)

Sijaishuollon arki ja lasten kokemukset lastensuojeluprosessista ovat haluttua tietoa. Suomessa ei ole olemassa paljon tutkimuksia, joissa olisi suoraan haastateltu lapsia ja mietitty lastensuojelun laatukriteerejä heidän näkökulmastaan. Laitoksissa elävien lapsien kokemukset ovat paras tietolähde laitoksissa asumisesta. Lapset ovat tässä kontekstissa parhaita asiantuntijoita (Möller & Nikkanen 2009, 3).

Opinnäytetyössämme keskitymme tutkimaan lasten ja nuorten kokemuksia lastensuojelulaitoksen arjesta ja siellä kasvamisesta. Opinnäytetyömme tilaaja on eräs Itä-Suomessa sijaitseva lastensuojelulaitos, jossa toteutimme opinnäytetyömme haastattelut. Haluamme haastatella nuoria erityisesti siitä syystä, että näin voimme päästä lähemmäksi heidän elämysmaailmaansa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 128). Peilaamme heidän kokemuksiaan työntekijöiden asiakaspalvelutyön toiminnan tavoitteiden täyttymiseen. Tutkimuskysymyksemme ovat:

- * *Mitkä tekijät kannattelevat sekä tukevat lasten ja nuorten kasvamista lastensuojelulaitoksessa?*
- * *Mitkä tekijät vaikeuttavat lasten ja nuorten kasvamista lastensuojelulaitoksessa?*
- * *Miten työntekijöiden toiminnan tavoitteet eroavat lasten ja nuorten tarpeista?*

2 SUOMALAINEN SIJAISHUOLTO

2.1 Lastensuojelun lainsäädäntö

Suomalaista lastensuojelua ohjaa paljon lainsäädäntö. Uudistettu lastensuojelulaki tuli voimaan vuonna 2008 tammikuussa. Lain mukaan lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Siihen kuuluu lastensuojelutarpeen selvittäminen, asiakassuunnitelman tekeminen ja avohuollon tukitoimien järjestäminen. Sitä ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus sekä huostaanotto. Kahteen jälkimmäiseen liittyy myös sijais- ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 3/2007.)

Lastensuojeluprosessi on yhtenäinen tapahtumaketju, joka koostuu alkuarvioinnista, avohuollon lastensuojelutyöstä, huostaanotosta sekä sijais- ja jälkihuollosta. Lapsen ja perheen kokonaistilanteen arvioiminen perheen ja muiden tahojen kanssa jatkuvasti on tärkeää. Tässä arvioinnissa tarvitaan moniammatillisten asiantuntijaryhmien yhteistyötä, tiedon ja ymmärryksen jakamista. Panostus sosiaalityöhön ja sen huolellinen valmistelu, suunnittelu ja siihen liittyvien yhteisten sopimusten täytyy olla riittäviä, jotta sijoitusten katkeaminen, -keskeytyminen ja -paikkojen vaihtuminen on ehkäistävissä. Sijoituksen valmisteluun tulee käyttää tarpeeksi aikaa, jotta sijoituksen riskit ja suojaavat tekijät tulisivat selvitettyiksi. Näiden riskien ja suojaavien tekijöiden selvittäminen jättämisestä seuraa ylimääräisiä haasteita työhön liittyen lapsen vaikeuksiin tai alkukodin vanhempien ongelmiin. Edellä mainitun kaltaisia havaintoja on tehty muidenkin maiden sijaishuoltokäytäntöjä arvioitaessa. (Känkänen 2011, 233 - 234.)

Lastensuojelun keskeiset periaatteet koostuvat seikoista, jotka tulee ottaa huomioon jokaisessa lastensuojelua koskevassa toimenpiteessä. Tärkeintä lastensuojelussa on, että sen täytyy edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia ja että sen on tuettava lapsen lähipiiriin kuuluvia ja kasvatuksesta vastaavia ihmisiä lapsen kasvatustyössä. Lastensuojelun on myös ehkäistävä lapsen ja hänen perheensä ongelmia, ja niihin on puututtava riittävän varhain. Laki painottaa lapsen edun huomioon ottamista jokaisessa lastensuojeluasiakkuuden vaiheessa. (Lastensuojelulaki 4/2007.) Alasuutari (2003, 165) toteaa tutkimuksessaan, että lapsen kasvatusta vaatii yhteistyötä ja sen painottamista vanhempien kanssa. Yhteiskunnallisten kasvattajien kanssa tehtävä yhteistyö kuuluu vanhempienkin mukaan hyvään kasvatukseen.

2.2 Huostaanottoprosessi

Perusteet huostaanotolle on määritelty lastensuojelulaissa tarkasti: ”Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos:

- 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai
- 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.”

Näihin toimenpiteisiin voidaan kuitenkin ryhtyä vain siinä tilanteessa, jos 1) avohuollon tukitoimet ovat olleet riittämättömiä tai ne eivät ole vastanneet lapsen edun mukaista hoitoa tai 2) lastensuojelulain keskeisten periaatteiden uskotaan täyttyvän lapsen sijaishuoltoa järjestettäessä. (Lastensuojelulaki 40/2007.)

Vanhempien kokemana huostaanotto kuvastuu haasteena tai mahdollisuutena. Mielipiteet jakautuvat niin, että osa hyväksyy toimenpiteen, osa vastustaa sitä ja osa ajaa itse huostaanottoa eteenpäin. Yhä useammin (>50 %) vanhemmat toivovat huostaanottoa. Nuorten huostaanotolle näyttäisi olevan yhä matalampi kynnys vanhempien toimesta. Vanhempien tehtävissä tapahtuu suuri muutos huostaanoton jälkeen, koska sen jälkeen lapsen arki rakentuu sijaishuoltopaikan käytäntöjen perusteella. Vanhemmat eivät kuitenkaan koe tätä lapsesta luopumisena tai vanhemmuuden siirtymisenä täysin sijaishuoltopaikalle. (Pitkänen 2011, 65 – 80; Myllärniemi 2006, 104.)

Sosiaalityöntekijän velvollisuutena on kertoa lapselle hänen oikeuksistaan huostaanottilanteessa. Usein lapsi voi syyttää itseään joutuessaan sijoitetuksi. On kuitenkin todettu, että sosiaalityöntekijät eivät kovinkaan usein ole oma-aloitteisia tämänkaltaisissa tilanteissa. Sosiaalityöntekijöiltä toivotaan puolueettomuutta, mutta nuoret kokevat sosiaalityöntekijöiden olevan heidän asioidensa hoitajia laitoksissa. Lapsi arvostaa rehellistä ja suoraa puhetta. Lapset ja nuoret toivovat, että heille kerrottaisiin selkeästi, heidän ikänsä huomioiden, sijoitukseen johtaneet syyt. (Vario 2012, 32.)

Huostaanottoon voi olla monenlaisia syitä, mutta yleensä taustalla on joitakin yhdistäviä tekijöitä, joita voidaan löytää huostaan otetuista lapsista ja nuorista. Lastensuojelun asiakkailta erilaiset käyttäytymisen ongelmat ovat yleisiä. Alhainen pettymyksen-sietokyky voi johtaa koulutyöskentelyn vaikeuteen. Lapsi ei välttämättä osaa kontrolloida tunnetilojaan tai ottaa huomioon muiden tarpeita. Tämä johtaa suoraan oppimisvaikeuksiin koulussa, koska lapsi ei tällöin pysty keskittymään, seuraamaan opetusta tai antamaan muille työrauhaa. (Sinkkonen 2004, 122.)

Huostaanoton pääasiallinen syy vuonna 2006 oli vanhemmuuden riittämättömyys – joka viides tutkimukseen vastanneista oli tällainen tapaus. Seuraavaksi suurin syy oli vanhempien alkoholin ja lääkkeiden käyttö sekä sekakäyttö; heitä vastaajista oli joka kymmenes. Muita syitä olivat mm. perheristiriidat, lapsen mielenterveysongelmat, lapsen alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö, perheväkivalta sekä lapsen itsetuhoinen käyttäytyminen. Merkille pantavaa oli myös se, että lähes joka kymmenes sijoitettujen lasten vanhemmista oli itse ollut sijoitettuna lastensuojelullisin perustein. (Hiitola 2008, 25.) Lastensuojeluasiakkuuden taustalla on siis useimmiten perheeseen liittyvät ongelmat, eivätkä niinkään lapsen itsensä aiheuttamat syyt. Huostaanoton tekijänä ovat yleisimmin vanhemmista johtuvat syyt, joita ovat riittämätön vanhemmuus, avuttomuus, jaksamattomuus sekä lapsen hoidon laiminlyönti.

Lapsiasiainvaltuutetun selvityksessä (2008, 32 - 39), jossa tutkittiin lasten ja nuorten oikeuksien toteutumista heidän omasta näkökulmastaan, vastaajina olleet lapset ja nuoret toivoivat aikuisilta selkeitä rajoja ja puuttumista lastensa tekemisiin. Vastaajat haluavat lasten ja nuorten psyykkisen hyvinvoinnin tarkempaa seurantaa. Toivomuksena olivat sekä paremmat harrastusmahdollisuudet että vapaa-ajan mielekäs tekeminen. Hyvää elämää tulisi edistää vastaajien mukaan puuttamalla erityisesti alaikäisten päihteiden käyttöön. Selvityksestä voidaan tulkita lasten ja nuorten kaipaavan vanhemmiltaan enemmän tukea ja heidän asioistaan välittämistä. Turvallisuutta luodaan asettamalla selkeitä rajoja, joista pidetään kiinni, sekä antamalla vastuuta lapsille. Lapset toivovat enemmän yhteistä aikaa vanhempien kanssa.

Huostaanotot, jotka ovat liittyneet lapsesta itsestään johtuviin ongelmatekijöihin, ovat enimmäkseen yhteydessä lapsen tai nuoren ristiriitoihin vanhempien kanssa. Yleisiä syitä ovat huono psyykkinen terveydentila, koulunkäyntivaikeudet ja väkivallan ko-

kemukset. Muita syitä ovat vaikeudet kaverisuhteissa, kehityksen viivästyminen ja päihteiden väärinkäyttö. (Hiitola 2008, 30 - 31.)

2.3 Sijaishuollon järjestäminen

Lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle voidaan tehdä erityyppisiä päätöksiä, joiden oikeudelliset vaikutukset, tarkoitus ja perusteet ovat hyvin erilaisia. Sijoittaminen kodin ulkopuolelle voidaan päätöksen perusteella tehdä avohuollon tukitoimena, huostaan otettuna, kiireellisesti sijoitettuna, hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä, jälkihuoltona tai lapsi voidaan sijoittaa yksityisesti. Sijaishuollon määritelmä ei ole sidottu ainoastaan huostaanottoon, mutta toisaalta sijaishuollon määritelmä ei kata kaikkia lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista koskevia tilanteita. Sijaishuolto kattaa vain huostaan otetun, hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen nojalla tai kiireellisesti sijoitetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. (Saastamoinen 2010, 4-5.)

Reinikainen (2009, 4 - 5) mainitsee väitöskirjassaan, että kodissaan kasvaneella henkilöllä on huomattavasti vähemmän vaikeuksia useilla elämänalueilla aikuisena kuin sijaishuollossa kasvaneilla. Sijaishuollossa kasvaneet ovat kokeneet paljon sellaista, mikä vaikuttaa heidän aikuiselämänsä haasteellisuuteen tulevaisuudessa. On tärkeää pohtia lasten ja nuorten näkökulmasta sijaishuollossa kasvamista. Heidän näkökulmaltaan on keskeinen edellytys palveluiden kehittämislle.

Sijaishuoltomuotoja on olemassa monenlaisia. Niitä ovat esimerkiksi perhehoito, ammatillinen perhekoti ja laitoshuolto. Kunnan sosiaalityöntekijä vastaa siitä, että sijaishuolto kaikinensa täyttää lapsen edut ja tarpeet. Lapsen läheisten ihmissuhteiden, kuten sisarusuhteiden ylläpito on taattava sijoituksen aikana. Hoidon jatkuvuus täytyy varmistaa tietyin väliajoin. Nämä on otettava huomioon niin sijaishuoltopaikkaa kuin sijaishuoltomuotoakin valitessa. Lapsikohtainen harkinta on pidettävä mukana koko ajan, kun sijaishuoltopaikkaa ja –muotoa valitaan. Sijaishuoltopaikaksi ja sijoitusmuodoksi on aina valittava se vaihtoehto, joka on lapsen suotuisan kehityksen kannalta paras. (Saastamoinen 2010, 7; Eronen 2012, 28.)

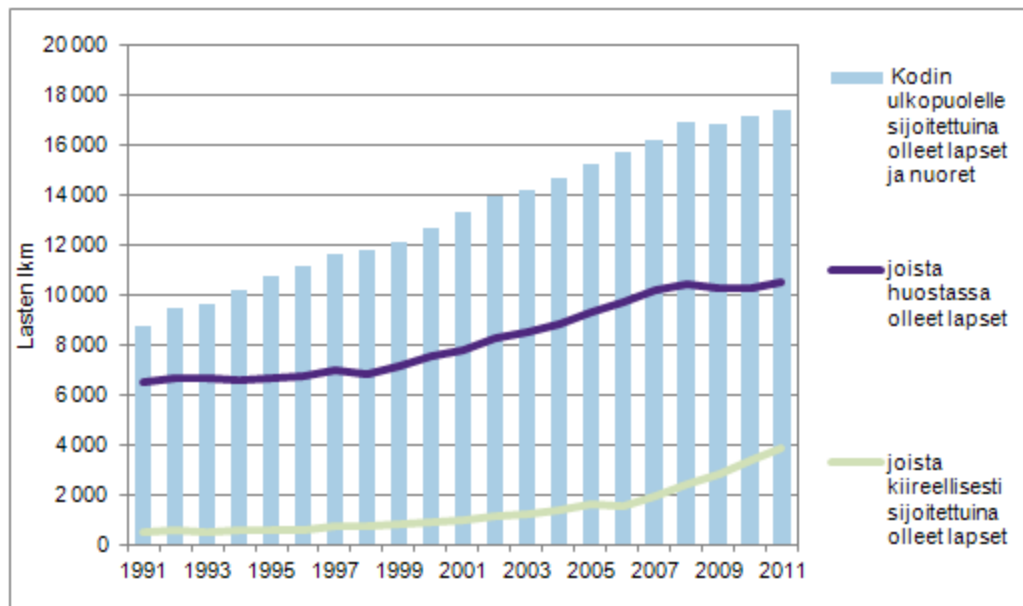
Lastensijaishuollon tilastot puhuttavat tutkijoita maailmanlaajuisesti. Esimerkiksi Englannissa lastensijaishuollon tilastot näyttävät huolta herättävinä. Vain noin nel-

jännes sijaishuollon yksiköistä täyttää kansalliset minimivaatimukset. Alle neljännes työntekijöistä täyttää työhön tarvittavat pätevyysvaatimukset. Tämä on nähtävissä jatkuvana sijoituspaikkojen vaihtumisena, lapsille ei löydy sopivaa paikkaa, jossa olisi riittävää ja asiantuntevaa tukea. (Care Matters 2006, 17.)

2.4 Lapset asiakkaina

Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli vuonna 2011 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan 17 409 henkilöä. Avohuollon tukitoimien piirissä oli yhteensä noin 81 500 lasta. Vuodesta 2010 avohuollon asiakkaiden määrä kasvoi runsaan 3 prosenttia. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kasvoi niin ikään vähän yli prosentin. Huostaan otettuja lapsia Suomessa vuonna 2011 oli 10 535 lasta, joiden määrä lisääntyi vajaa 3 prosenttia edellisvuodesta. Kiireellisesti sijoitettujen määrä kasvoi runsaasti, heitä oli vuonna 2011 13 prosenttia edellisvuotta enemmän. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011, 1.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä niistä huostassa olleet ja kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991 – 2011*

*Sama lapsi voi sisältyä sekä kiireellisiin sijoituksiin että huostassa olleiden lukumäärin.

KUVIO 1. Lastensuojelun tilastot vuosilta 1991 – 2011.

Näiden yllämainittujen tilastojen valossa on hyvin tärkeää tarttua niihin ongelmakohtiin, joita tutkimuksen avulla lastensuojelusta löydetään. Huostaan otettujen lapsien määrä kasvoi vuodesta 2010 vuoteen 2011. Siksi paneudumme onnistuneen sijoituksen teemaan ja siihen, miten lapsen etu ja heidän mielipiteensä saadaan kuuluviin. Mahdollisuus osallistua ja olla osallisena itseään koskevissa asioissa ja päätöksissä on ihmisen identiteetin kehityksen kannalta ratkaisevaa. (Lastensuojelun käsikirja 2012). Onnistunut sijoitus olisi niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta paras vaihtoehto, jos huostaanottoon ja kodin ulkopuolelle sijoittamiseen joudutaan turvautumaan.

Lastensuojelun lasten hyvinvointi ja kasvuolot poikkeavat huomattavasti siitä, mitä ne ovat väestössä lapsilla keskimäärin. Tutkimukset (esim. Heino 2007; Hiitola 2008) tuovat esiin kuinka monin tavoin lasten kasvuolot ja elinolosuhteet muuttuvat sekä haastavat ja kuormittavat heitä. Kaksi kolmesta lastensuojelun lapsista asuu pääasiassa yksinhuoltajaperheessä. Yli puolet huostaan otetuista lapsista tulevat yhden vanhemman perheistä. Monet lapsuusajan muutokset asuinpaikassa ja arjen kasvuympäristöissä ovat johtaneet ystävyssuhteiden katkeamiseen. Muutokset ovatkin yksi useista lastensuojelun lapsia leimaavista tekijöistä. Lastensuojelun lapset ovat usein köyhistä perheistä lähtöisin. Kaikista huostaan otettujen lapsien perheistä yli puolet oli saanut toimeentulotukea. Huostaanottotilanteessa lapsen vanhempien työhistoria oli varsin heikko: joka kolmas äiti kävi työssä, isistä oli heikosti tietoa. Lapsista 40 % eli perheessä, jossa vanhempi kävi töissä, mutta 43 % asui perheessä, jossa ainakaan toisella vanhemmista ei ollut työhistoriaa. (Heino 2011, 61 – 63.)

Huostaanoton taustalla on harvoin yksittäinen syy tai aiheuttaja. Usein on kysymys perheen ja lapsen elämäntilanteen monimuotoisesta kehityskulusta ja kokonaisuudesta. Yleisin (95 %) huostaanottovaiheessa havaittu syy oli vanhempien jaksamattomuus. Riittämättömäksi arvioitu vanhemmuus sekä heidän avuttomuus ja osaamattomuus olivat taustalla seuraavaksi eniten. Kolmanneksi eniten (80 %) vaikuttivat perheristiriidat. Merkittävä huomio oli vanhempien mielenterveysongelmat, huostaanottotilanteessa 60 prosenttia asui vanhemman luona, jolla oli mielenterveysongelmia. (Hiitola 2008, 26.)

Myllärniemen (2006, 72) mukaan päihteiden väärinkäyttö kulkee käsi kädessä lastensuojeluasiakkuuden kanssa. Erityisesti pienten lasten huostaanottojen taustalla on vanhempien päihteidenkäyttö, valtaosa (64 %) näistä koskee nimenomaan äitien päih-

teidenkäyttöä. On siis merkille pantavaa huomata perheen äidin päihteidenkäytön olevan suurempi riskitekijä huostaanotolle kuin isän päihteidenkäytön. Tämä selittyy osittain sillä, että äidin antama hoiva ja huolenpito ovat lapsen suotuisalle kehitykselle erityisen tärkeitä.

Hoidon laiminlyönti on usein yhteydessä päihteiden käyttöön. Päihteidenkäyttö raskauden aikana lisää lapsen riskiä tulla lopulta huostaan otetuksi. Tähän liittyy pahoinpitely sekä hoidon laiminlyönti. Äidin puutteellinen valmistautuminen ja vauvan tarpeiden huomioiminen lisäävät huostaanoton riskiä. (Kalland 2001, 200.)

2.5 Sopeutuminen sijaiskotiin

Lapsella tulee olla sijaishuollossa vastaavanlaiset oikeudet turvallisiin ja läheisiin ihmissuhteisiin, kuten tavallisessakin perheessä. Hänelle tulee taata kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Läheinen ihminen voi olla kuka tahansa, joka on osana lapsen elämää. Lastensuojelussa on ensisijaisen tärkeää tukea lapsen yhteydenpitoa laitoksen ulkopuolisiin ja läheisiin henkilöihin. (Lastensuojelulaki 54/2007.)

Rutter (1990, 27 – 31) pohtii sijoitetun lapsen tunteita tämän saapuessa sijoituspaikkaansa seuraavasti. Lapsen tunteet ovat monenlaiset silloin, kun hän saa tietää, että hän joutuu lähtemään biologisten vanhempien luota pois uuteen, vieraaseen kotiin. Lapsi käy läpi prosessin, joka voidaan jakaa neljään eri vaiheeseen: järkytys, vastaanpaneminen, epätoivo ja sopeutuminen. Aluksi lapsi on tietenkin järkyttynyt, koska hän ei pysty uskomaan, mitä on tapahtunut. Tämän voi huomata lapsesta monella eri tavalla. Lapsi ei välttämättä reagoi ollenkaan asioihin tai hän käyttäytyy välinpitämättömästi asioita kohtaan. Epätodellisuuden tuntu saa jotkut lapset käyttäytymään typerästi. Toisaalta on myös havaittu, että lapsi alkaa käyttäytyä epätavallisen hyvin. Näin siksi, että hänen ei tarvitsisikaan lähteä pois. Tällainen hyvä käytös ei kuitenkaan kestä kovin kauaa. Tavallisesti sijaiskotiin tullessaan lapsi käyttäytyy hyvin vähän aikaa. Tätä kutsutaan kuherruskuukaudeksi. Tämä vaihe ei kestä kuitenkaan kahta viikkoa kauempaa. Lapsen järkytys alkaa näkyä yleensä fyysisesti. Hän voi alkaa sairastelemaan, hän on ruokahaluton, hän oksentelee tai on uneton. Tämä järkytysvaihe kestää yleensä muutamista päivistä joihinkin viikkoihin.

Toisessa vaiheessa lapsi aloittaa vastustelun. Lapsen halu päästä takaisin kotiin on niin suuri, että hän alkaa karkailta tai saada raivonpuuskia. Tavallista on, että lapsi alkaa käyttäytyä todella huonosti siksi, että sijaisvanhemmat lähettäisivät hänet takaisin vanhempiensa luokse. Lapsi on jokaiselle sijoitusprosessiin liittyvälle ihmiselle vihainen. Tämä protestoiminen johtaa siihen, että lapsi alkaa olla todella onneton. Lapsi voi itkeä tai olla surullisen näköinen. Tämä vaihe voi olla useiden kuukausien mittainen.

Edellisen vaiheen väistyttyä seuraa epätoivon vaihe. Lapsi huomaa olevansa edelleen sijaishuoneissa huolimatta hänen vastaanpanemisesta ja hän luopuu vastarinnasta. Surullisuus on nyt helpommin havaittavissa. Lapsen on vaikea saada kontaktia. Lapsi voi olla täysin välinpitämätön tai vastaavasti yliherkkä. Osalla lapsista ilmenee taipumusta tehdä sellaisia asioita, joita hänellä on ollut tapana tehdä nuorempaanakin. Teini-ikäisetkin voivat käyttäytyä kuin pikkuvauvat, mikä kertoo keinosta etsiä lohtua. Lapsi yrittää tiedostamattaan palata varhaisempaan ikään. Vaihe kestää tavallisesti useita kuukausia. Tässä vaiheessa lapselle tulisi, hänen parastaan ajatellen, vakuuttaa tämän olevan pidetty juuri sen ikäisenä kuin hän on.

Sopeutuminen on viimeisin eroahdistuksen vaihe, jonka aikana lapsi hyväksyy elämäntilanteensa. Hänen mielenkiintonsa ystäviä ja koulutyötä kohtaan herää uudelleen. Tässä vaiheessa asiat alkavat helpottua. Asiantuntijoiden mukaan tähän vaiheeseen pääsy kestää kuitenkin vähintään yhdeksän kuukautta, joten kärsivällisyyttä vaaditaan.

3 LASTENSUOJELULAITOKSEN ARKI

3.1 Laitossijoituksen tarkoituksenmukaisuus

Onnistuneeseen sijoitukseen vaikuttavat monet asiat. Hiitolan (2008, 35 – 37) tutkimuksessa tutkittiin vuonna 2006 huostaan otettuja ja sijaishuoltoon sijoitettuja lapsia. Suurin yksittäinen onnistumisen edellytys tutkimuksessa oli lapsen sosiaalityöntekijä. Seuraavaksi eniten onnistumiseen vaikutti lapsen oma asenne eli esimerkiksi lapsen kiintymys kyseessä olevaan sijoituspaikkaansa ja hänen hyväksyntänsä sijoitukselle. Toisin sanoen hän on laitoksessa kuin kotonaan.

Totaalisessa laitoksessa on nähtävissä kaksi ryhmää: työntekijät ja asiakkaat. Molemmilla ryhmillä on ominaispiirteitä, jotka kuvaavat totaalilaitoksen arkea. Työntekijät näkevät asiakkaat usein katkerina, salaperäisinä ja epäluotettavina. Vastaavasti asiakkaat näkevät työntekijät yleensä ylimielisinä, omavaltaisina ja ilkeinä. Toisaalta työntekijät kokevat itsensä etevämpinä ja oikeudenmukaisina, kun taas asiakkaat tuntevat itsensä alempiarvoisiksi, heikoiksi, syytöksen ansaitseviksi ja syyllisiksi. (Goffman 1961, 7.)

Bullockin (2001, 264) mukaan laitoshoidon tarkoituksenmukaiset ominaisuudet on listattavissa viideksi pääteemaksi. Ensimmäiseksi nuorten tulee kokea laitospelämä positiivisesti rikastavana muuhun asumiseen verrattuna sekä heidän tulee kokea henkilökunta huolta pitävänä. Nuorten tulisi saada laitossijoituksensa aikana välineellisiä taitoja. Laitossijoituksen ensisijaisten tavoitteiden tulisi vastata sen aiheuttamiin tarpeisiin, eikä niinkään laitoksessa asumisen synnyttämiin tarpeisiin. Nämä ensisijaiset tavoitteet ohjaavat toimintaa koko laitossijoituksen ajan. Henkilökunnan, nuoren ja vanhempien välillä tulisi olla yksimielinen käsitys tavoitteista ja niiden saavuttamisesta. Tämän yksimielisyyden säilymiseksi johtajuuden täytyy olla selkeää ja jatkuvaa. Henkilökunnan tulee tiedostaa laitoshoidon vahvuudet ja heikkoudet tavoitteiden saavuttamiseksi. Viimeiseksi teemaksi Bullock nostaa nuorten ja henkilökunnan kulttuurien välisen kohtaamisen, jonka tulisi mahdollistaa nuorten vaikutusmahdollisuuksia.

Lastensuojelulaitosten lapsien taustat ovat erittäin moninaisia. Syitä laitossijoitukseen on melkein yhtä paljon kuin on sijoitettuja lapsiakin. Niinpä yhtä yleistävää kertomusta tai kuvausta lastensuojelulaitos lapsen elämäntilanteesta ei voida kirjoittaa. Kokeemukset samassa laitoksessa asumisesta voivat vaihdella laidasta laitaan. (Eronen 2012, 38; Laakso 2009, 140.)

3.2 Lastensuojelulaitos kasvuympäristönä

”Vanhan kansan käsitys lastenkodeista liittyy jäykkään siveelliseen elämään ja kuriin. Ne ovat laitoksia, jotka ovat ankarasti eristettyjä. Yksitoikkoinen päiväjärjestys, alituinen moralisointi ja nöyryytykset kuuluvat kasvattajien järjestyksenpitomenetelmiin.” (Tarvainen 1954, 135.)

Leimaavat ja kielteiset mielikuvat mielletään nykyäänkin laitoksia merkitseviksi tekijöiksi. Itsemääräämisoikeuden väheneminen, yksityisyyden puute sekä passivoituminen ovat tavanomaisia yleistyksiä laitoksista puhuttaessa. Sijoitetut lapset erotetaan fyysisesti sukulaisistaan laitokseen sijoittamisella, mutta kanssakäymistä ei rajoiteta millään tavalla. Sijoituksen rankkuus voi kuitenkin luoda psyykkisiä esteitä kanssakäymiselle. Vanhempien menettäminen voi punoutua lapsen ajatuksissa kuvaksi yhteiskunnasta eristämiseen. Sijaishuolto ja huostaanotto ovat kulttuurisesti latautuneita ja niihin sisältyy paljon ennakkoluuloja. (Törrönen 1999, 18.)

Lapsen osallisuudesta on säädetty laissa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Useat lait painottavat lapsen osallisuuden merkityksellisyyttä heitä koskevissa asioissa. Kansallisella tasolla Suomen Perustuslaissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä lastensuojelulaissa määritellään seuraavaa: ”Lasta tulee kuulla häntä koskevissa asioissa hänen kehitystasonsa mukaisesti, aivan kuten aikuistakin, tasavertaisena ihmisenä.” Kansainvälisellä tasolla edellä mainitusta on säädetty YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. (Hotari ym. 2009, 117 - 118.)

Hotari ym. (2009, 123) toteavat kuitenkin, että suomalaisessa lastensuojelussa on 1990 – luvulta alkaen kritisoitu lastensuojelutyön aikuispainotteisuutta. Neljä viidestä työntekijästä Hiitolan (2008, 40) tutkimuksen mukaan kertoo laitokseen sijoituksen vastaavan lapsen tarpeita keskimääräistä paremmin. Alla oleva taulukko kertoo sijaishuollon Suomessa olevan järjestetty teorian pohjalta lähes ideaalilla tavalla lapsen ikä huomioonottaen.

	<i>Lapsen ikä</i>			Yhteensä
	1-6v	7-12v	13-17v	
sijaisperhe	83.3 %	47.4 %	13.5 %	42.5 %
laitos	16.7 %	52.6 %	86.5 %	57.5 %
	100 %	100 %	100 %	100 %

TAULUKKO 1. Sijoituspaikka lapsen iän mukaan (Hiitola 2008, 38.)

Fyysinen kosketus, tavarat ja ostokset, leikit, kylpeminen, lauantaikarkit tai retket, ovat vaikuttavia tekijöitä lastensuojelulaitos lasten hyvään mieleen, laitoksen iloiseen tunnelmaan ja yhteisön innokkuuteen. Arjesta saadaan mielekäästä ja iloa tuottavaa kun suunnitellaan yhdessä tapahtumia tai juhlia. Toisaalta tutut arjen rutiinit ovat lasten

mieleen, mutta pienimuotoiset yllätykset ja vaihtelut tuovat rytmiä arkeen. Päivän kruunaa hoitajan kanssa vietetty kahden keskeinen iltahetki. (Törrönen 1999, 123 – 124.)

3.2.1 Yhteisöllisyys

Ryhmään kuulumisen kokemus ja sosiaalinen tuki ovat tärkeitä kaikille ihmisille. Tästä johtuen yksilön kokemus olemisesta osana ryhmän kokonaisuutta, jossa on omat normit, toimintamallit ja kulttuuri, on tärkeää yhteenkuulumisen kokemisen kannalta. Ihmisen on vaikea solmia ja ylläpitää läheisiä suhteita ikätovereihinsa ilman ystävien ja kaverisuhteiden tuomia kokemuksia. Näiden puuttuminen voi tuottaa ihmiselle ongelmia ja se voi olla riski yksilön sosiaalisessa sekä emotionaalisessa kehityksessä. (Saarinen 1998, 263.) Lapsille yhteisöllisyys merkitsee sosiaalisen pääoman muodostumista. Yhteisölliseen elämään osallistuminen on lapsen oikeus. Osallisuutta ja vuorovaikutusta ihmisten välillä voidaan pitää hyvinvoinnin ja elämäntilanteen edellytyksinä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Tunteiden vapautunut ilmaisu on lastenkodin lapsille ominaista. Ryhmä, johon he kuuluvat, sisältää erilaisia käyttäytymisen ja tunneilmaisun normeja. Ryhmään kuulumisen edesauttaa sääntöjen ja tapojen oppimista. Lapsille on myös ominaista lohduttaa tai kannustaa muita lapsia. Lapset voivat ottaa kantaa toisen lapsen tilanteeseen ja he voivat kyseenalaistaa hoitajan kulloisetkin toimintatavat. Tämä on merkki yhteisöllisyydestä, jossa lapset jakavat samankaltaisen elämäntilanteen. Lapset ovat lastenkodissa kuin sisarusyksiköitä toisilleen. (Törrönen 1999, 117 – 118.)

Ystävät tukevat nuorta sijoituksen aikana. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret kokevat ystävyysuhteiden merkityksen tärkeäksi. Niistä voi saada tukea ja myötätuntoa, ja ystävien kanssa voi viettää aitoa vapaa-aikaa. Toistensa kokemuksiin samaistuessa nuoret tarjoavat toisilleen parempaa vertaistukea ja ymmärrystä aikuisten tarjontaan verrattaessa. Toisaalta liika myötätunnon määrä voi ahdistaa, tuli se sitten keneltä tahansa. Nuoret kokevat, että itsenäistymisvaiheessa laitoksen työntekijöiden tulisi tukea enemmän nuorten keskinäisten ystävyysuhteiden pysymistä. Ystävät ovat nuorelle todella tärkeä tukiverkosto koko sijoituksen ajan kuin myös sen jälkeenkin, muuten ehkä harvassa tukiverkossa. (Vario 2012, 20.)

3.2.2 Yksinäisyys

Yksinäisyys määritellään yleensä kolmeen osaan. Yksinäisyys voi johtua puutteista, jotka ilmenevät sosiaalisissa suhteissa, toisaalta se on aina ihmisen henkilökohtainen kokemus. Yksinäisyyttä voi tuntea niin yksin ollessa kuin ryhmässäkin. Tulee kuitenkin huomioida, ettei yksin oleva ihminen välttämättä koe olevansa yksinäinen. Fyysinen yksinolo ei ole suorassa yhteydessä psyykkiseen yksinoloon. Yksinäisyyteen liitetään epämiellyttävät ja ahdistavat tuntemukset. Ihmisen henkilökohtainen kokemus olemassa olevien suhteiden laadusta liittyy yksinäisyyden kokemiseen. Sosiaalisten suhteiden määrä ei kuitenkaan vaikuta yksinäisyyden kokemiseen. (Laine 2005, 161 – 162.)

Nuoren ajanvietto kiteytyy pääasiallisesti perheen ja kaveripiirin kontekstiin. Yksinäisyys voi olla yksi nuoren ystävyys- ja kaverisuhteiden erityispiirre. Nuoren kehityksen aikana nuoren yksinäisyys on yksi osa hänen itsenäistymistä ja vanhemmista irtautumista. Nuoren kokiessa yksinäisyyden sisäisenä kokemuksena voi se tuottaa tuskaa ja pahaa oloa. Tähän sisäisen kokemuksen tuntemukseen voi johtaa ystävien puuttuminen tai nuoren kyvyttömyys lähestyä ja kokea oloaan turvalliseksi muiden kanssa. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 161 – 162.)

Yksinäisyyden kokeminen on yhteydessä lapsen ensimmäisten vuorovaikutussuhteiden muodostumisiin, mitkä syntyvät perheessä. Mikäli lapsi kokee ensimmäiset vuorovaikutussuhteensa myönteisinä ja turvallisina vanhempiinsa, auttaa se häntä kokemaan itsensä arvostusta. Tällöin ystävyysuhteita on helpompi solmia jatkossa. Negatiiviset ja turvattomat vuorovaikutussuhteet ovat yhteydessä lapsen epäluuloisuuteen ja varauksellisuuteen tulevilla ihmissuhteilla. Lapsi saattaa tuntea itsensä arvottomaksi ja kokea muiden ihmisten käytöksen torjuvana, jos hän on kokenut tulleen vanhempien taholta hylätyksi tai hän ei ole saanut heiltä riittävää huomiota. Yksinäisyyskokemukset ovat tällöin yleisempiä kuin muilla vertaisilla ja ihmissuhteiden solmiminen on hankalampaa. Yksilön emotionaalisen, sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen kannalta ystävyysuhteilla on huomattava merkitys. (Aro & Lintu 2012, 27; Laine 2005, 175.)

Heinonen (2013) kirjoittaa blogissaan nuorten kokemasta yksinäisyydestä ja miten yksinäisyys muodostuu hyvinkin vaivihkaa lastensuojelun kentällä. Sijoitetulla lapsel-

la on erityinen riski kokea yksinäisyyttä. Eritoten silloin kun nuori on sijoitettuna toiselle paikkakunnalle ja hänet on näin pakotettu luomaan uusia ihmissuhteita. Heino-nen mainitsee ihmiselle olevan helpompaa ylläpitää hyviä ihmissuhteita kuin rakentaa kokonaan uusia. Lastensuojelua tulisikin toteuttaa siten, että lapsella olisi mahdollisuus ylläpitää hänelle läheisiä ihmissuhteita niin aikuisiin kuin ystäviin.

3.2.3 Perhekeskeisyys

Lastensuojelulaki korostaa kaikessa toiminnassa perheen olevan merkittävässä asemassa lapsen etua tavoiteltaessa. Perhekeskeisyys tarkoittaa perheen ja sijoitetun lapsen yhteyden sekä vuorovaikutuksen tukemista. Lapsen kasvu ja identiteetin kehitys ovat perhekeskeisen kasvatusajattelun keskiössä. Sijaishuollossa pyrkimyksenä on joko ylläpitää tai kehittää perheen ja sijoitetun lapsen välistä suhdetta. (Tuurala & Holma 2009, 38.)

Sijoituksena lastenkoti ei tarkoita vanhemmuuden syrjäyttämistä lapsen elämästä. Uusi lastensuojelulaki (417/2007) korostaa lapsen läheissuhteiden jatkumista ja vanhempien tukemista lapsen sijoituksen aikana. Berridgen ja Brodien (1998) tutkimuksesta tulee esille, että Englannin lastensuojelulaitoksissa (n=12) työntekijät pitivät lasten ja vanhempien suhteiden säilyttämistä ja sen tukemista tärkeänä sijoituksen aikana. Lasten vanhemmat kuitenkin vierailivat laitoksissa harvoin. Vanhempien ja lasten väliset suhteet eivät olleet ongelmattomia. Tämän vuoksi lastenkotityössä pitää ymmärtää, että lapsen suhde vanhempiinsa voi olla hänen hyvinvointiaan vaarantavaa.

Sisarussuhteet ovat emotionaalisesti voimakkaita ja erittäin tärkeitä ei vain lapsuudessa vaan koko ihmisen elämänajan. Tämä tulee ottaa huomioon sijoituksia valmisteltaessa. Sisarussuhteet ovat mitä luultavimmin ihmisen pisimpiä ihmissuhteita joiden avulla ihminen oppii sosiaalisia taitoja. (Child Welfare Information Gateway 2013, 4.) Stocker (1994) mainitsee tutkimuksessaan lämpimien sisarussuhteiden tuottavan vähemmän yksinäisyyttä, käytösongelmia sekä itsearvostuksen olemattomuutta.

3.2.4 Harrastaminen

Lastensuojelulaitoksille on tyypillistä, että lapsille ja nuorille pyritään löytämään heidän kiinnostustaan vastaavia harrastus- ja liikuntamahdollisuuksia. Lapselle ja nuorel-

le olisi ensisijaisen tärkeää löytää ainakin yksi mielenkiintoinen harrastus, joka edesauttaa heidän hoitoa ja kuntoutumista. Laitoksien toimintaa valvotaan monipuolisesti Valviran toimesta. Valvira vaatii, että harrastustilojen tulee olla riittävät laitoksen kokoon nähden (vs. laitoksen asiakkaiden lukumäärä). (Lastensuojelun käsikirja 2012; Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012, 35.)

Lapset ja nuoret voivat harrastaa joko laitoksen alueella tai sen ulkopuolella. Useasti laitoksen ulkopuolella he harrastavat joko kerhoissa tai kavereidensa kanssa. Harrastusten tukeminen vaatii aikaa työntekijältä mm. kuljetusten muodossa. Harrastaminen on yksi tapa muodostaa rutiineja ja rytmittää arkea, mikä luo turvaa ja välittämisen kokemuksia lapselle. Tästä ulospäin välittyvä kuva kertoo ulkopuolisille, että lasta kuljetetaan harrastuksiin ja harrastuksista kuten muitakin lapsia laitoksen ulkopuolella ja näin hän on muiden lasten tavoin normaali, tavallinen. (Laakso 2009, 124.)

Nuorten erityyppiset ongelmat näyttävät olevan yhteydessä siihen, mikä tekijä nuoria sijaishuollon aikana parhaiten auttaa. Ilman myönteistä huomiota jääneille nuorille on ensiarvoisen tärkeää päästä tekemään jotain heidän itsetuntoaan vahvistavaa ja muiden arvostusta synnyttävää toimintaa. Tämä voi olla esimerkiksi harrastuksissa pätemistä. Myönteisen minäkäsityksen ja itseluottamuksen vahvistumisessa monenlaisilla saavutuksilla harrastuksissa näyttäisi olevan suurta merkitystä nuorille. (Reinikainen 2009, 152, 164.)

3.3 Työntekijä arjessa

Lastensuojelulaitoksen työntekijän tulee tunnistaa, että työhön liittyy väistämättä moraalikysymykset (Hurtig 2003, 189). Eettinen pohdinta ja kannanotot lapsen hyvästä, työntekijöiden velvollisuuksista sekä vanhempien oikeuksista ja vastuista liittyvät työhön. Lastensuojelulaitoksessa vanhempien tilalle tai rinnalle tulee laitoksen työntekijät huolehtimaan lapsen päivittäisestä hyvinvoinnista. Lapsen hyvinvoinnin kannalta positiiviset ja negatiiviset asiat tulee miettiä tarkasti ja harkitusti. Työntekijät neuvottelevat ja päättävät riittävästä vanhemmuudesta sekä ehdoista hyvän lapsuuden edistämiseksi. (Laakso 2012, 25 – 26.)

Työntekijän arkeen kuuluu lapsen päivärytmin luominen ja siinä pysymisestä huolehtiminen. Lapsille opetetaan omista asioista huolehtimista. Työntekijän toimenkuvaan

kuuluu myös ottaa selvää mitä lapsi on tehnyt päivän aikana ja mitä hänelle kuuluu. Tavanomaiseen arkeen saadaan vaihtelua pienillä asioilla esimerkiksi viikonloppuisin lasten vanhemmat voivat tulla käymään, lapset voivat nukkua pidempään, tällöin lasten viikonloppua värittää vapaampi ohjelma mikä tarkoittaa joustavampaa päivärytmiä. Lasten yksi tärkeimmistä arjen iloista on ruoka, ja sen tekeminen yhdessä hoitajien kanssa. Ruoka ei itsessään ole niin tärkeää vaan siihen liittyvä yhdessä oleminen ja tekeminen luovat hyvää mieltä molemmille osapuolille. Näistä hetkistä lapselle välittyy välittämisen ja läsnäolon tunteita. (Törrönen 1999, 88 – 89.)

Lastensuojelulaitosten työntekijöiden on turvattava lapsen ja hänen vanhempiansa välinen yhteydenpito ja kanssakäyminen, lapsen etu huomioiden. Useissa tutkimuksissa (esim. Berridge & Brodie 1998, Pösö 2004) on tuotu esille lasten vanhempien näkymättömyys laitoksissa. Laakson (2009, 148) väitöskirjasta tulee ilmi, että hänen tutkimusjaksonsa aikana vanhemmat ja heidän kanssaan tehtävä työ olivat jatkuvasti läsnä laitoksen arjessa. Hän painottaa työn tavoitteiden liittyvän vanhemmuuden tukemiseen. Työntekijöiden ja vanhempien kohtaamisissa yhdessäolon lisäksi pohdittiin vanhemmuuden arvottamista, kuin myös hyvän ja huolta herättävän vanhemmuuden määrittelyä.

Laakson mukaan (2012, 28) työntekijöiden työssään kohtaamat eettiset ja moraaliset ilmiöt voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään: eettiset aiheet, eettiset ongelmat ja eettiset dilemmat. Eettisillä aiheilla tarkoitetaan käytännön tilanteita, joissa on selkeä eettinen ulottuvuus, mutta työntekijältä ei edellytetä päätöksentekoa. Eettisiin ongelmiin kuuluvat tilanteet, joissa työntekijän tulee tehdä vaikea ratkaisu, mikä kuitenkin on työntekijälle selvä ratkaisuvaihtoehto. Eettinen dilemma on tilanne, jossa työntekijän on päätettävä kahden yhtä ei-toivotun vaihtoehdon väliltä, tietämättään ratkaisunsa seuraamuksia etukäteen.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Valitsimme kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tutkimustyyppiksemme, koska emme ole niinkään kiinnostuneita yleistettävän tiedon hankinnasta, vaan haluamme tuottaa tietoa kyseiselle laitokselle yksilön näkökulmasta. Laadullinen tutkimus antaa meille mahdollisuuden muokata tutkimusongelmaa ja täsmentää sitä koko tutkimuksen ajan. Aineistonkeruuprosessimme aikana voimme saada paljon meitä yllättävää

tietoa, koska lapsilta saatava tieto voi olla ensimmäisten kenttäkokemusten jälkeen aivan toista kuin oletamme. (Kiviniemi 2007, 70 – 71.)

Tutkimme lastensuojelulaitoksessa kasvavien 13 – 17 vuotiaiden lasten näkemyksiä laitoksen arjen kannattelevista ja vaikeuttavista tekijöistä. Tutkimme myös laitoksen työntekijöiden asettamien toiminnan tavoitteiden toteutumista peilaten niitä laitoksessa kasvavien lasten tarpeisiin.

Seuraavassa tutkimuskysymyksemme:

- * *Mitkä tekijät kannattelevat sekä tukevat lasten kasvamista lastensuojelulaitoksessa?*
- * *Mitkä tekijät vaikeuttavat lasten kasvamista lastensuojelulaitoksessa?*
- * *Miten työntekijöiden toiminnan tavoitteet kohtaavat lasten tarpeet?*

4.1 Teemahaastattelu menetelmänä

Menetelmänä teemahaastattelu on varsin sopiva tutkimusmetodiksemme, koska haluamme ottaa lapset huomioon ajattelevina ja toimivina henkilöinä. Mahdollisimman luontevan ja vapaan reagoinnin mahdollistamiseksi tutkimuksemme lapsille valitsimme teemahaastattelun sopivimmaksi muodoksi. Pyrimme tällä keskustelunomaisella tiedonkeruumenetelmällä saamaan tutkittavat suopeiksi tutkimuksellemme, jotta pääsisimme keskusteluissa niin syväälle, että henkilöt kertoisivat asioita, joita tuskin voitaisiin muilla keinoin saada selville. (Hirsjärvi & Hurme 1993, 8.)

Tärkein kriteeri haastattelun valitsemiseksi aineistonkeruumenetelmäksi on se, että sillä nähdään olevan ominaisuuksia, joilla voidaan päästä kaikkien muiden informaatiolähteiden yläpuolelle. Tämä saavutetaan käyttämällä menetelmää parhaalla mahdollisella tavalla. (Hirsjärvi & Hurme 1993, 23). Haastattelu on tehokas ja yksinkertainen tapa saada tietoa toiselta ihmiseltä. Kyselylomake ei anna haastateltavalle mahdollisuutta kysyä tai täsmentää, jos hän ei ymmärrä kysyttyä asiaa. Vuorovaikutuksella pyritään saamaan haastateltavilta tutkimuksen aihepiiriin kuuluvat asiat selville. Ensimmäistä tutkimustamme toteutettaessa teemahaastattelu vaikuttaa parhaalta vaihtoehdolta avoimen ja strukturoidun haastattelumenetelmän välillä, koska teemahaastattelu antaa meille mahdollisuuden pohtia haastatteluiden etenemistä etukäteen. Valmis teemoittelu luo turvaa haastattelutilanteisiin ja toisaalta mahdollistaa avoimen etene-

mistavan, mikä luo haastattelusta enemmän keskustelunomaisen. (Eskola & Suoranta 1996, 65; Eskola & Vastamäki 2007, 25.)

Teemahaastattelulle yleisiä piirteitä:

- 1) Strukturoidun- ja avoimen haastattelun välimuoto
- 2) Sopii erinomaisesti emotionaalisesti arkojen aiheiden selvittämiseen
- 3) Kohdentuu tutkijan itse asettamiin teemoihin
- 4) Korostetaan haastateltavien elämysmaailmaa sekä heidän määritelmiään tilanteista
- 5) Kysymysalueet ovat pääpiirteittäin määritelty
- 6) Saatu tieto voi olla syvää

(Hirsjärvi & Hurme 1993, 35 – 38.)

Teemahaastattelun teemojen tulisi olla tarpeeksi väljiä, jotta tutkittavan ilmiön moninaiset seikat paljastuisivat kaikessa rikkaudessaan. Haastattelun aikana teema-alueiden reunojen venyttämistä voidaan tehdä tutkimusintressien sallimissa rajoissa, huomioiden kuitenkin haastateltavan motivaation taso. Yhden teeman alta voi viritä monia kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 1996, 67; Hirsjärvi & Hurme 1993, 41 – 42.)

Teemahaastattelun mahdollistama väljyys aineistonkeruumenetelmänä antaa mahdollisuuden meille tutkijoina pohtia haastatteluista esille nousevia muita tärkeitä teemoja, joita emme ole osanneet etukäteen aavistaa. Toisaalta haluamme tehdä haastateltavan olon haastattelutilanteessa mahdollisimman mukavaksi, jotta hän ei tuntisi olevansa tutkimuskohde vaan osaltaan tutkimuksen mahdollistaja. Suunnittelimme työntekijöille ja nuorille omat teemahaastattelurungot (*liite 2*), joiden avulla pystyimme käsittelemään samoja teemoja eri näkökulmista molempien kohderyhmien kanssa.

Edeltä valitut teemat haastattelurunkoon varmistavat tutkimusongelmien määrittämien aiheiden käsittelyn laajasti. Toisaalta teemat takaavat litteroidun aineiston käsittelyn pysyvän teoreettisen viitekehyksen uomissa eli huolellisella valmistautumisella helpotimme litteroidun aineiston käsittelyä analyysivaiheessa. (Eskola & Suoranta 1996, 67.)

4.2 Aineistonkeruuprosessin eteneminen

Opinnäytetyömme tilaaja on eräs Itä-Suomessa sijaitseva lastensuojelulaitos. Laitoksen tarkoituksena on tuottaa sijaishuoltopalveluja lastensuojelunasiakkaille. Tutkimusongelmiemme pohjalta päätimme haastatella sekä nuoria että työntekijöitä. Päädyimme työnjakoon, jossa Ville Taivalantti haastatteli nuoria ja Pasi Piipponen työntekijöitä. Tällä työnjaolla pyrimme selkiyttämään meidän kummankin roolia ja luomaan haastattelutilanteista lähtökohtaisesti keskustelunomaisia. Kuten Hirsjärvi ja Hurme (1993, 8) toteavat, että tutkittavat saadaan suopeiksi tutkimukselle käyttämällä keskustelunomaista tiedonkeruumenetelmää, joka mahdollistaa vapaamuotoiset, syväälliset keskustelut. Kyseinen menetelmä ottaa ihmisen huomioon ajattelevana ja toimivana olentona.

Teemahaastattelurungot laadimme teoreettisen viitekehysemme pohjalta. Tässä vaiheessa oli kuitenkin epävarmaa, millä tavalla teemahaastattelurunkomme teemat näyttäytyisivät kyseisessä laitoksessa. Luotimme kuitenkin siihen, että monipuolisen ja tuoreen lastensuojeluteorian tarkastelu tuottaisi relevantteja teemoja haastattelutilanteisiin.

Haastateltavat nuoret valikoituivat yli 13-vuotiaista nuorista. Valintaprosessi eteni mielenkiintoisesti. Lähtökohtaisesti tämän ikäisiä haastateltavia oli laitoksessa seitsemän henkilöä. Erinäisten haastateltavien määrään vaikuttavien tapahtumien ja muutamien yhteydenottojen jälkeen haastateltaviksi valikoitui viisi nuorta.

Työntekijöiden haastatteluiden sopiminen sujui oikeastaan ilman katkoksia. Työntekijöistä valikoitui niin kokeneita kuin uransa alkupuolella olevia henkilöitä. Haastatelimme neljää työntekijää. Saimme haastatteluiden aikataulut sovittua ensimmäisen laitoksessa käyntimme aikana. Aikoja joutui toki muuttamaan matkan varrella, mutta se ei aiheuttanut ylimääräistä työtä. Ennakkokäsityksistämme poiketen aikataulut pitivät poikkeuksetta erinomaisesti sekä nuorten että työntekijöiden osalta.

Päätimme toteuttaa haastattelut niin, että teimme yhden haastattelun päivää kohden. Valitsimme tällaisen menettelytavan tietoisesti, koska haastattelut ajoittuivat iltaan, joten useamman haastattelun tekeminen olisi mennyt turhan myöhäiseksi ajankohtaa ajatellen. Haastatteluajankohta tulisikin sovittaa aamukahdeksan ja iltakahdeksan välille (Hirsjärvi & Hurme 1993, 60). Haastatteluajat sovimme haastateltavien kanssa heidän mieltymyksiensä mukaan. Pyrimme olemaan mahdollisimman joustavia. Haas-

tattelut toteutettiin nuorten valitsemissa tiloissa, jotka olivat joko oma huone tai vierasasunto. Työntekijät haastateltiin joko johtajan toimistossa tai tyhjässä, ylimääräisessä huoneessa. Haastatteluiden taltiointiin käytimme nauhureita, jotta pystyisimme keskittymään itse haastattelutilanteeseen täysipainoisesti ja näin saavuttamaan lähes dialogisen keskustelutilanteen, jossa haastateltavat ovat aktiivisia tutkimusmateriaalin tuottajia (Alasuutari 2011, 148).

4.3 Aineisto

Haastattelut toteutimme maaliskuun 2013 aikana, kahden viikon aikavälillä. Tämä tiivis haastattelurytmi mahdollisti rutiininomaisen työskentelyn ensimmäisten haastatteluiden jälkeen. Haastatelluista nuorista kaksi oli tyttöjä ja kolme poikia. Nuorten sukupuolijakauma oli satunnaisesti valikoitunut. Haastattelimme niitä nuoria, joita oli mahdollista haastatella. Nuoret mainitsivat haastattelutilanteen päätyttyä, että oli mukavaa vaihtelua, kun joku kävi juttelemassa laitoksen ulkopuolelta. Haastatteluista jäi siis positiivinen kuva nuorille, kuten Hirsjärvi & Hurme (1993, 25) mukaan Kadushin (1972, 8) kuvailee hyvän haastattelun tuovan iloa molemmille osapuolille.

Nuoret olivat iältään 13 – 16 -vuotiaita. Työntekijöistä kaksi oli naisia ja kaksi miehiä. Työkokemusta haastateltavilla oli viidestä kuukaudesta 40 vuoteen. Työntekijöiltä halusimme tietoa erilaisista näkökulmista, johon työkokemuksen suuri vaihtelu toi varmuutta. Nuorten haastatteluiden kesto oli tunnista puoleentoista tuntia. Litteroitua aineistoa tuli nuorten haastatteluista 108 sivua ja ne kestivät ajallisesti yhteensä lähes seitsemän tuntia. Samoin työntekijöiden haastattelut kestivät vajaasta tunnista yli puoleentoista tuntiin. Työntekijöiden haastatteluista litteroitua aineistoa kertyi 47 sivua ja ne kestivät ajallisesti lähes viisi tuntia.

Litteroidun aineiston määrä johtuu osaltaan haastateltavien määrästä. Työntekijöitä oli haastateltavina neljä henkilöä, kun taas nuoria oli viisi. Toisaalta työntekijöiden ja nuorten väliset erot puhetyyleissä aiheuttavat sivumäärissä kohtalaisen suuren eron. Litteroimme haastattelut sanatarkasti, joitakin sanoja keskusteluiden välistä pois jättäen. Tämä sen vuoksi, että vältimme näin turhan työn lisätä joitakin välikommenteja litteroituun aineistoon, kuten esimerkiksi lausahdukset ”joo”, ”kylläkyllä”, ”niin”. Epäolennaisena tietona nämä eivät vaikuta analyysin tuloksiin.

4.4 Aineiston analyysi

Analyysin tarkoituksena on muodostaa aineistosta selkeä kokonaisuus sekä tuottaa uutta tietoa lastensuojelun kentälle. Analyysillä tiivistimme kerätyn hajanaisen aineiston selkeään ja lukijaystävälliseen muotoon. (Eskola & Suoranta 2005, 137.) Käsitteimme aineistoa siitä toistuvasti ilmikäyvien teemojen pohjalta peilaten niitä teoreettiseen viitekehykseen. Tätä kautta pystyimme vahvistamaan jo olemassa olevaa tietoa ja tuottamaan toimeksiantajallemme heitä palvelevaa tietoa.

Teemahaastattelurunkomme koostui teemoista, jotka käsittelivät ystävyyttä, perheen merkitystä, harrastuneisuutta, laitoksessa opittuja elämän taitoja, laitoksen sääntöjä ja rajoja sekä työntekijän roolia kasvatustehtävässä. Analyysivaiheessa Analyysivaiheessa jäsensimme teemat teoreettisen viitekehyksen pohjalta ja luokittelimme haastatteluista saamamme aineiston kyseisiin teemoihin. Teemat jaottelimme positiivisiin ja negatiivisiin tekijöihin, jotka olemme koonneet tulososiossa. Teimme analyysin vaiheittain kukin teema-alue kerrallaan. Jokaisen teeman alle teimme oman luokitusrungon, jonka avulla pystyimme jäsentämään aineiston antamaa tietoa ja peilaamaan sitä opinnäytetyömme teoreettiseen viitekehykseen.

Haastattelutilanteissa ei muodostunut teemahaastattelurungon ulkopuolisia aiheita. On todettu, että puretuista haastatteluista on vaikea rakentaa ehjiä tulkintoja ennen aineiston karkeaa ryhmittelyä (Eskola & Suoranta 2005, 137 - 150.) Nimesimme haastateltavat seuraavalla tavalla: nuoret on jaoteltu kirjainyhdistelmä ”HN” mukaan ja työntekijät ”HT” mukaan. Numeroimme haastateltavat haastattelujärjestyksen mukaan. Alla oleva esimerkki kuvastaa teemoittelutekniikkaa sekä haastateltavien nimeämisen tekniikkaa.

V: ”Ok, no mitäs työ sitte kavereitte kaa teette vapaa-ajalla?”

HNI: ”Chillaillaa.”

V: ”Mitäs siihe kuuluu, vapaa-aikaa?”

HNI: ”Joo, emmä oikee mitää erikoist tee saattaa tänne joskus tulla pari kaveriaki käymää mut tosi harvoin kyllä.”

5 TULOKSET

Tulososiossa jaottelemme tulokset tutkimuskysymystemme mukaisesti laitossijoituksen onnistumista kannatteleviin ja vaikeuttaviin tekijöihin sekä laitossijoituksen tavoitteiden eroavaisuuksia nuorten tarpeisiin peilaten. Kahden ensimmäisen tutkimuskysymyksen alle olemme vielä jaotelleet erinäiset kannattelevat ja vaikeuttavat tekijät teemoittain, joiden mukaan jaottelimme myös aineiston. Laitossijoituksen tavoitteiden eroavaisuudet nuorten tarpeisiin nähden jaottelimme omaksi luvukseen, koska pyrimme selkiyttämään kehitettäviä toiminnan osa-alueita opinnäytetyömme tilaajalle. Päädyimme tällaiseen jaotteluun, koska kaikista teemoista on havaittavissa sekä kannattelevia että vaikeuttavia tekijöitä. Pyrimme tällä selkiyttämään opinnäytetyömme tulosten esittelyä sekä tekemään siitä lukijaystävällisemmän. Havainnollistamme tutkittavien ääntä suorien lainauksien avulla seuraavasti: nuoret jaottelimme kirjainnumeroyhdistelmällä ”HN1...HN5” sekä työntekijät yhdistelmällä ”HT1...HT4”.

5.1 Laitossijoituksen onnistumista kannattelevat tekijät

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme tuloksia laitossijoituksen onnistumista kannattelevien tekijöiden näkökulmasta. Tulokset on jaoteltu kuuteen teemaan, jotka ovat aikaisemman teorian tiedon perusteella tärkeimpiä aihealueita nuorten kasvamisessa laitoksessa. Teemat, joita käsittelemme, ovat nuorten sijoituksen onnistumiseen eniten vaikuttavia tekijöitä. Nämä tekijät olemme koonneet aikaisemmista lastensuojelun tutkimuksista.

5.1.1 Ystävyys

Kaikki haastattelemamme nuoret (n=5) kokivat, että he voivat luottaa laitoksen sisäisiin ystäviinsä, jotka olivat heidän kanssaan samanikäisiä. Eniten aikaa tuli vietettyä samanikäisten kavereiden kesken. Kaikilla nuorilla oli ainakin yksi paras ystävä joko laitoksen sisäpuolella tai ulkopuolella. Merkille pantavaa on huomata, että kaikille nuorille löytyi laitoksen ulkopuolisia kavereita, joihin pystyi luottamaan ja turvautumaan.

V: ”no luotatko muihi nuorii täällä?”

HN1: ”joo... kyl mä joillekki sanon, joihi mä tiän et voi luottaa”

V: ”eli sulla on myös läheisiä kavereita täällä, voiko sanoo sillee?”

HN1: ”joo”

V: ”jos mietitää näitä muita lapsia täällä tai nuoria nii voit siä luottaa heihi?”

HN2: ”luotan totta kai”

V: ”joo, voiks heille kertoo sellasia asioita et...”

HN2: ”vooi kertoo ei ne siit sillee, kyl niille voi kertoo kaikki”

V: ”no onkos sitte millane luotto näihi muihi nuorii kene kanssa oot tekemisissä”

HN3: ”on täällä muutama tai no pari sellasta tosi hyvää kaveria kenen kanssa mä juttelen melkee jopa iha mistä vaa, et nihi pystyn luottaa”

Kavereiden tuella on sijoituksen aikana nuorille tärkeä merkitys. Kavereiden kanssa voi viettää aitoa vapaa-aikaa ja heiltä voi saada tukea ja myötätuntoa. Tärkeintä on juuri vertaistuen mahdollisuus aikuisten tuen rinnalle. Ystävistä muodostuu tärkeä tukiverkosto koko sijoituksen ajaksi, joka säilyy myös sijoituksen jälkeen. Yksi nuorista pohti kaverisuhteiden säilymistä itsenäistymisvaiheessa ja juuri tätä seikkaa työntekijöiden tulisi tukea erityisesti sijoituksen päätyttyä. (Vario 2012, 20.)

”...kai siihe tottuu jossai vaiheessa ku oon aika monelta kuullu että on aika yksinäistä aluks olla mut sitte kyllä siihe varmaa tottuu ajan myötä”(HN3)

Haastattelemamme nuoret ovat pääosin (n=4) erittäin sosiaalisia ja näin ollen heidän on helppo muodostaa kaverisuhteita. Laitoksen työntekijät näkivät nuoret yhtäläillä sosiaalisina ja kykenevinä muodostamaan kaverisuhteita laitoksessa ja ylläpitämään niitä myös sen ulkopuolella. Varsinaista tukea he eivät koe nuorten tarvitsevan, mutta yhteydenpitoa ei myöskään rajoiteta kuin äärimmäistapauksissa, mikäli kaverisuhteet laitoksen ulkopuolella vaikuttavat nuoren kehitykseen negatiivisesti, kuten lastensuojelulakikin määrittelee: ”yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä”(62/2007). Suurin osa (n=4) nuorista sanoi, että he tulevat kaikkien kanssa toimeen ellei joku provosoi heitä.

”Et kavereista sen verran et jos kaverit on ollu se syy miks käyttäytyminen, ni ei tueta, mut tietysti yritetään vähä saaha et huonojen kavereiden kanssa yhteydenpitoa ei suosita, mut tietysti jos on semmosia tärkeitä tai kaveri selkeesti ni ei myö nyt estetääkään” (HT1)

”mut nää on ylipäättänsä hirveen sosiaalisia nää lapset, näitten on helppo, helppo kyl saaha kavereita” (HT3)

”ei meillä mitää riitoja tuu ellei joku käy aukomaa tai mitää mutta, hyvi menee” (HN5)

Työntekijöistä yksi nostaa esille laitoksen vahvuudeksi nuorten keskinäisen vertaistuen. Hänen mielestään nuorten on helppo keskustella asioista yhdessä koska lähtökohteisesti nuoret tulevat heidän laitokseen samoista syistä. Kukaan ei ole niin sanotusti yksin omien ajatustensa kanssa.

”mun mielestä se vahvuus on se että vähä niiku samalla viivalla tai vähän samankaltasista lähtökohdistä olevia lapsia ja nuoria on paljon samassa paikassa. Ja omalla tavallaan mä nään tän vahvuutena että ei olla ihan niiku yksin sen jutun kanssa, että on niitä vertaisia sitte siinä rinnalla ketkä porskuttaa vähä samoissa vesissä sitte” (HT4)

Vertaistuki ilmenee myös toisaalta erilaisissa selvittelytilanteissa kun jotain on esimerkiksi rikottu. Nuoret tulevat paikalle selvittämään asiaa porukalla vaikka asia ei koskettaisi kuin yhtä heistä. Nuoret ikään kuin liittoutuvat aikuisia vastaan ja kyseenalaistavat näiden toimintatapoja. Tämä kertoo yhteisöllisyydestä ja siitä kuinka laitoksissa elävät lapset ovat kuin sisaruksia toisilleen (Törrönen 1999, 117-118.)

”joku on rikkonu vaikka ikkunan ja sit myö etitään kuka se ollu ja sit ku sitä ruvetaan selvittämään ja antamaan sanktioita ni sitte tulee yleensä ylimääräset huutamaan ja puuttumaan, niiku tavallaan liittoutumaan aikuisista vastaan. Tietävät toistesa asiat jostain syystä” (HT2)

5.1.2 Perheen merkitys

Sisarukset ovat kaikilla nuorilla (n=4), joiden sisarukset ovat myös sijoitettuna samaan laitokseen, sijoituksen onnistumista kannatteleva tekijä. Nuoret kertovat sisarusten olevan tukena ja turvana laitoksen arjessa, erityisesti sopeutumisvaiheessa.

HN3: ”ni mun sisko tuli tänne samaa aikaa nii ajateltii et muutan sen kanssa (mainitsee osaston) suuraa et, on ees joku tuttu sitte”

V: ”oliko sisko semmone tukihenkilö sillo?”

HN3: ”no joo”

V: ”tulitteks työ siskos kaa samaa aikaa?”

HN5: ”joo siis mentii samaa aikaa ku näihi laitoksii lähettii nii, samaa aikaa mentii ja ollaa samaa aikaa tultu”

V: ”onks se auttanu joteki sitä että tänne sopeutumista”

HN5: ”no kyllähä se o ollu aina tukena molemmat ollaa aina oltu tukena ja turvana toisille”

Sisarsuhteet ovat ihmiselle erittäin tärkeitä ja emotionaalisesti voimakkaita läpi elämän. Ne ovat ihmiselämän pisimpiä ihmissuhteita joiden avulla opitaan sosiaalisia taitoja. Näin ollen on tärkeää huomioida sisarussuhteiden vaikutus sijoitukseen erityisesti alkuvaiheessa sopeutumista auttavana tekijänä. (Child Welfare Information Gateway 2013, 4.)

Kaikilla haastattemillamme nuorilla (n=5) oli laitoksen ulkopuolella sukulaisten muodostamaa tukiverkostoa, joka voidaan nähdä sijoituksen onnistumista kannattelevana tekijänä. Pääosin (n=4) tukiverkosto kietoutui isovanhempien ympärille, mikäli omat vanhemmat olivat vanhemmuudessaan riittämättömiä. Isovanhempiin turvauduttiin erityisesti lomilla sekä heihin pidettiin lähes päivittäin yhteyttä. Tutkimuksemme ylisukupolvisen huono-osaisuuden siirtymistä ei ilmene kellään haastattemistamme nuorista.

V: ”mitenkäs, onko isovanhempia?”

HN1: ”no mummo, ja sit toine pappa”

V: ”ootko heihi mite yhteyksissä?”

HN1: ”no kyl mummoo sillee et, ku mä oo asunukki siel joskus pienenä”

V: ”osaatko sanoa mite useesti tulee soitettua?”

HN2: ”ehkä päivittäi tai ei se oo aina nii joka toine päivä vähintää, mummin kaa mä laitan joka päivä viestii et se joka aamu pistää et huomenta ja sit hyvää päivää sit kyl mä senkii kaa soittelen aika paljo”

”mummi, aa sehä mites sillä... käydää sielläki hyvin tiheesti sillee, ollaa yhteydessä”(HN5)

”Jotkuthan on tosin käyny vanhempien, tai isovanhempien luona lomailemassa. Ku jotkuthan on läheisempiä isovanhempien kanssa ku omien vanhempien kanssa.”(HT2)

5.1.3 Harrastuneisuus

Laitoksessa kasvavilla nuorilla olisi hyvä olla ainakin yksi harrastus josta nuori saa onnistumisen kokemuksia ja mielekästä toimintaa vapaa-ajalle. Harrastamisen luomat rutiinit ja arjen rytmitys tuovat turvaa ja toisaalta myös välittämisen kokemuksia lapselle koska useasti työntekijöiden tulee olla tiiviisti mukana lapsen harrastuksissa. Lapset kokevat harrastuksiin kuljettamisen välittämisen muotona koska lapsi huomaa olevansa harrastustovereidensa joukossa samalla viivalla. Häntä kuljetetaan harrastuksiin ja niistä pois aivan kuten muitakin. (Laakso 2009, 124.)

Haastattelemamme nuoret (n=5) kertoivat, etteivät he varsinaisesti harrasta mitään. Sana ”harrastus” näyttäytyi heidän mielessään jonain sellaisena mitä tulisi tehdä säännöllisesti tietyssä ryhmässä sovittuina aikoina. Nuorten kanssa keskustellessa kävi kuitenkin suurimman osan (n=4) kohdalla ilmi, että kun pohdimme yhdessä mitä harrastaminen oikeastaan on, niin päädyimme lopputulokseen, että kyllähän he jotain harrastivat. Harrastukset ilmenivät vapaa-ajanviettopoina enemmän kuin jonain säännöllisenä toimintana.

”jos on tylsää nii esimerkiks just toi laskettelu ja kuntosalilla käymine nii niitähä voi tehä iha millo halua vaa”(HN3)

Kaikki haastattelemamme nuoret pitivät laskettelua erityisen hyvänä harrastusmuotona siitä syystä, että sinne pystyi menemään silloin kun itse halusi ja se ei ollut ohjattua toimintaa. Tässä korostuu mahdollisuus viettää kavereiden kanssa yhteistä vapaa-aikaa samalla kun harrastaa liikuntaa. Nuoret kertoivat harrastamisen tuottavan heille hyvää oloa niin henkisesti kuin fyysisestikin. Tärkeintä nuorille oli, että tehdään jotain.

”iha kai ne kaikki kesät kalastelua ja uiskentelua...mm-m, ku ollaa yhes-sä”(HN4)

Nuoret kertoivat työntekijöiden tukevan harrastuksen aloittamista, mikäli nuori itse ehdottaa haluavansa kokeilla jotain. Kuitenkaan heille ei tuputeta mitään vaan kaikki on heistä itsestään lähtöisin. Nuorista yksi ehdotti, että laitoksen tulisi käyttää paremmin omia resursseja hyväkseen ottamalla tiloja tehokkaammin käyttöön harrastustoiminnan elävöittämiseksi. Nuorien ehdotuksia oli muun muassa pingispöydän ja kuntosalin rakentaminen tyhjillä olevaan tilaan.

” no jos haluu alottaa jonku nii kyllä ne sillo kannustaa”(HN5)

Kesäaikaan laitoksen miljöö on aktiviteettien kannalta ideaalinen lähes kaikella toiminnalle mitä nuorille voi tulla mieleen. Erityisesti nuoret (n=2) painottivat uinti ja kalastus mahdollisuuksia vapaa-ajanviettopaoina. Laitoksen ympäristö antaa nuorille mahdollisuuden käyttää mielikuvitustaan vapaa-ajan tekemistä pohtiessa. Jalkapallo kuului myös usean (n=4) nuoren harrastuksiin laitoksen sisäpuolella. Voidaankin todeta laitoksen mahdollistavan kesäisin useita eri vapaa-ajanvietto mahdollisuuksia.

Työntekijät (n=3) mainitsevat laitoksen vahvuudeksi sen sijainnin ja ympäristön. Vahvuuksiin kuuluu heidän mukaansa myös työntekijöiden omat osaamisalueet, joiden avulla he voivat tukea nuorten harrastuksia varsin monipuolisesti. Käytännössä osaamisalueet ovat niin sanottuja kovia taitoja esimerkiksi musikaalisuus ja kalastaminen. Työntekijät pyrkivät mahdollistamaan nuorille mielekästä tekemistä heidän toiveidensa mukaan ja käyttämään heitä harrastuksissa sekä kannustamaan heitä löytämään oman kiinnostuksen kohteensa.

”meillähän tää luonto luo jo ihan omat puitteensa”(HT1)

”Talvella esimerkiksi osa on tosi innokkaita laskettelijoita...viijään sinne ja saa olla nii pitkään ku haluaa et ei sitä rajoteta sillä tavalla”(HT2)

5.1.4 Opitut elämäntaidot

Nuorista suurin osa (n=4) kertoi pystyvänsä vaikuttamaan häntä itseään koskeviin asioihin laitoksen arjessa. Nuorille järjestetään nuortenpalavereita joissa he saavat tuoda mieltään painavia asioita esille. Nuorten palavereissa ilmi tulleet asiat käsitellään työntekijöiden palavereissa. Vaikuttamista tapahtuu myös palavereiden ulkopuolella laitoksen arjessa. Nuoret kertovat oman käyttäytymisen vaikuttavan siihen kuinka mielekästä arki laitoksessa on. Omalla käyttäytymisellä voi vaikuttaa sääntöjen ja rajojen joustavuuteen, joka nähdään oikeudenmukaisena nuorten keskuudessa. Bullockin (2001) mukaan tämä nuorten ja henkilökunnan välinen kohtaaminen ja sen nuorille luomat vaikutusmahdollisuudet ovat yksi viidestä laitoshuollon onnistumisen edellytyksestä.

”no kyl mä varmaa ite pystyn vaikuttaa siihe saaks mä lähtee kaupungille ja ehkä mun omasta käyttäytymisestä ja mitä mä ite voin tehdä kyl mä pystyn...saan lähtee tietty joka päivä jos mä haluan mut se riippuu tietty vaa musta onks mun käytös semmosta et mua voitaa laskee”(HN2)

”siis oha siin, niiku iha vaikka arkenaki nii vaikka saat pyytää hoitajaa juttelee toimistoo ja saat sanoot mitä haluut”(HN4)

Nuoret kertoivat oppineensa laitossijoituksensa aikana monia tärkeitä erilaisia taitoja. He ovat omien sanojensa mukaan oppineet käymään koulua, ymmärtäneet koulun merkityksen tulevaisuuden kannalta, itsenäistymään, hankkimaan ystäviä sekä käyttäytymään paremmin ja aikuistuneet sijoituksen aikana. Työntekijät (n=4) puhuivat arjen ylläpidon taidoista tärkeimpänä opittavana taitona, jotta nuoren mahdollisuudet itsenäistyä olisivat paremmat sijoituksen loppu vaiheessa. Nuorten (n=3) positiivisesta asenteen muutoksesta kertoo nuorten omat ajatukset koulun merkityksestä sijoituksen jälkeen. Nuoret muun muassa mainitsevat kouluun pääsemisen enemmän kuin sinne

joutumisen. Tämä tukee ajatusta, että selkeät säännöt ja rajat luovat turvaa nuorille (Tuononen 2008 32 - 39).

”sit mä jouduin sinne (mainitsee paikan) käymää koulua, tai pääsin, siel mul on menny paljo paremmi koulu”(HN4)

”ekana nyt tulee mielee tää et on oppinu itsenäistymää nytte tänne ku on päässy muuttamaa ja muutenki on ehkä vähä aikuistunu”(HN3)

Työntekijät (n=2) pohtivat nuorten tietynlaisen välinpitämättömyyden korostumista ja eettisten sekä moraalisten arvojen opettamisen olevan haasteellista heidän työssään. Heidän mukaansa nykynuorilta heidän laitoksessaan puuttuu kunnioitus toista ja toisen omaisuutta kohtaan, mikä näkyy toisen syyttämisenä omista virheistä ja välinpitämättömyytenä tavaroiden rikkomisesta. Työntekijät mainitsivat työn tekemisen edellä mainittujen asioiden parissa olevan todella aikaa vievää ja pitkäjänteisyyttä vaativaa. Usein nämä asiat aiheuttavat turhautumista, eivätkä opetetut asiat mene perille useankaan vuoden jälkeen.

5.1.5 Laitos kasvatustehtävässä

Kaikki haastatellut laitoksen työntekijät (n=4) kertoivat rajojen selkeän asettamisen olevan tärkeää nuoren luottamuksen rakentamiseksi, kuin myös yksittäisen nuoren sijoituksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Työntekijät painottivat tiimityöskentelyn osaamisen tärkeyttä ja yhteisistä säännöistä tulee pitää kiinni työntekijöiden keskuudessa. Tämä luo turvaa ja johdonmukaisuutta nuorten kasville ja kehitykselle. Työntekijät mainitsivat ehdottoman tärkeäksi myös pitää kiinni asetetuista rajoista kaikissa tilanteissa. Esimerkiksi jos lapselle tai nuorelle luvataan jotain, niin siitä pidetään kiinni luottamuksen ylläpitämiseksi.

” Et ne näkee että myö mahdetaan heille ja että elämässä on niiku selkeesti semmoset tota raamit ja se homma toimii ja se niiku tavallaan luo sen turvallisen ilmapiirin” (HT1)

”nää oottaa sitä et aikuiset on kuitenkin aikuisia ja luottamuksen arvoisia ja pysyvät sanojensa takana... Oli se sitte kielto tai joku hyvä asia, et jos

lupaa jotaki ni pitää kiinni siitä, mut sitte toisaalta jos sanoo jotaki että nyt jos et siivoo huonetta ni et pääse lomille ni pitää myös siitäki kiinni. Et ei tavallaan vaan heittele, uhkausten heittäily, kätteettomien uhkausten heittäily on kyllä semmonen millä ei saa luottamusta yhtään”(HT2)

Laitoksen haastatelluista nuorista suurin osa (n=4) oli työntekijöiden kanssa samoilla linjoilla sääntöjen suhteen. Selkeät rajat luovat turvaa ja rytmittävät arkea, mikä tukee vahvasti sijoituksen onnistumista. Kuten lapsiasianvaltuutettu selvityksessään (2008) toteaa, selkeät rajat ja lasten tekemisiin puuttuminen oli toivottua lasten ja nuorten näkökulmasta.

HN1: ”paljo tiukempaa täällä nii täällä oppii paljo paremmin”

V: ”elikä kun on tiukat säännöt nii se on toisaalta hyvä?”

HN1: ”nii mm-m”

”kyl nää säännöt o iha hyvät”(HN5)

V: ”onks täällä tiukat säännöt?”

HN4: ”ei, sopivat”

V: ”mitä se sopivat käsittää?”

HN4: ”sillee et, no emmä tiiä, sillee et on hyvä olla”

Kaikki haastattelemamme työntekijät (n=4) mainitsivat, että nuorten kanssa säännöistä sovittaessa on hyvä neuvotella nuorten kanssa. Suora rajoittaminen ei ole pitkällä aikavälillä toimiva menetelmä. Tätä kautta nuoret kokevat pystyvänsä vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin paremmin, vaikka työntekijä ovat niin sanotusti näkymättömien lankojen kiinnipitäjiä. Eli he päättävät loppujen lopuksi yhdessä kuinka asiat hoidetaan.

”...myö pyritään semmosesta sanelupolitiikasta pois. Et me ollaan niiku se kontrolli mut että ne nuoret kokis että he voi vaikuttaa niihin asioihin nii niitten kanssa on paljon helpompi toimia...”(HT1)

”aika paljon on sitte sellasia asioita joissa niiku jollakin tavalla huomoidaan sitä nuoren, nuoren omaa niiku mielipidettä”(HT4)

Haastattelemamme työntekijät (n=4) kertoivat heidän laitoksensa parhaimmiksi puoleksi pitkäjänteisen ja ammattitaitoisen työyhteisön jossa työntekijöiden vaihtuvuus on vähäistä. Nuorten pitkäaikaiset sijoitukset kuuluvat myös heidän ehdottomiin vahvuksiinsa. Eräs työntekijä mainitsi sijoituksen onnistumiseen vaikuttavan sijoituksen valmistelun. Tällä valmistelulla tarkoitetaan kaikkien sijoitukseen osallisten osapuolien yhtäaikaista tutustumista laitoksen tiloihin, henkilökuntaan kuin myös muihin laitokseen sijoitettuihin nuoriin. Nuoren tulopäivänä hänen omaohjaaja on töissä ylimääräisenä työntekijänä ja viettää hänen kanssaan aikaa kahden kesken. Kaikki työntekijät kertoivat keskimääräisen sijoituksen pituuden olevan noin viisi vuotta. Lastensuojelulain (54/2007) mukaan lapselle tulee sijaishuollon aikana turvata vastaavanlaiset oikeudet turvallisiin ja läheisiin ihmissuhteisiin kuten tavallisessakin perheessä. Läheisenä ihmisenä voi toimia kuka tahansa turvallinen ja pysyvä aikuinen joka on osa lapsen elämää. Pitemmällä aikavälillä tähän tavoitteeseen päästään paremmin, joten pitkäaikaissijoitukset itsessään puoltavat merkittävästi sijoituksen onnistumista.

”Meillon ollu aina pitkäaikasia sijoituksia, sanotaan että keskimäärin vähintään 5 vuotta.”(HT1)

”Se on melkeen et mitä pienempänä tänne tullaan ni sitä, jos pitkäaikassijotus jos tulee niin se on aina, kantaa yleensä hedelmää...täähän on ollu tosi kauan aikaa semmonen että pitkäaikaissijotettuja et tullu pienenä ja lähteny täysikäsenä.”(HT2)

Nuorista suurimmalla osalla (n=4) oli hyvä suhde omahoitajaansa tai omahoitajiinsa. Nuoret kertoivat omahoitajien olevan luotettavia, rehellisiä ja mukavia. Omahoitajien kanssa vietetty aika koettiin nuorten keskuudessa merkittäväksi omahoitajapäivinä. Omahoitajapäivänä nuori saa päättää mitä tehdään, missä tehdään ja miten tehdään, kiteytettynä omahoitajapäivä on nuoren oma henkilökohtainen päivä, jossa on turvallinen aikuinen mukana.

Laitoksen työntekijät (n=3) kertovat nuorten sopeutumisesta laitoksen arkeen tiettyjen eri vaiheiden tai käyttäytymismallien kautta. Nuoren saapuessa laitokseen on alussa havaittavissa niin sanottu kihlautumisaika (kts. Rutterin ”kuherruskuukausi”), jonka aikana työntekijät sanalla sanoen ihmettelevät miksi kyseinen nuori edes on heidän

hoidossaan. Tämän vaiheen päätyttyä voi huomata nuoren asettuneen laitokseen ja tämä uskaltaa näyttää itsestään sen toisenkin puolen. Tämä kuherruskuukausi kestää joistakin viikoista muutamiin kuukausiin. Tässä vaiheessa tiedetään, että nuori uskaltaa näyttää oikeata tunteensa ja olla avoin. Tätä kautta päästään nuoren kanssa hänen kehityksessään eteenpäin.

”Tosi erilaisia käytösmalleja on kyllä että. Yks tyypillinen käytösmalli on, mikä on varmaan semmonen 95% varmaan on semmonen ns. tutustumis, tai semmonen asettumisaika että se kestää nuorilla joistaki viikoista muutamisiin kuukausiin...sit tietää että se tutustumisaika on ohi, tavallaan että se nuori uskaltaa näyttää sen puolenki et nyt menee hermo... Et tavallaan sillo on iha hyvä, et nyt on päästy siihen pisteeseen et tää nuori uskaltaa.”(HT2)

Suurin osa nuorista (n=4) kertoi sopeutuneensa laitoksen arkeen varsin nopeasti. Sopeutumisajat vaihtelivat muutamista viikoista joihinkin kuukausiin. Yhteistä näillä nuorilla oli, että heidän omasta mielestään he olivat kaikki sopeutuneet nopeasti laitoksen arkeen vaikka heidän kertomansa mukaan sopeutumiseen kulunut aika vaihteli merkittävästi. Rutter (1990) mainitsee asiantuntijoiden määrittelevän, että sopeutuminen laitokseen kestää vähintäänkin yhdeksän kuukautta, jolloin eroahdistusta ei enää ole samalla tavalla havaittavissa. Haastatteluista saamiemme tietojen perusteella Rutterin määritelmä ei tämän laitoksen nuorilla näyttäisi kohtaavan.

V: ”meniks sulla pitkää et siä sopeudit sitte?”

HN5: ”no ei mulla menny ku semmone puol vuotta nii mä totuin siihe arkee”

”no kyl mä aika nopeesti sillee sopeuduin...varmaa joku 3-4 viikkoo, ei siihe sillee hirvee”(HN1)

Eräs työntekijä mainitsee nuorten sopeutumisen olevan yksilökohtaista. Hän kuitenkin kertoo heidän laitoksensa nuorien sopeutuvan yleisellä tasolla varsin nopeasti. Sopeutumista edesauttaa positiivinen ja aito kehuminen pienistäkin asioista. Näin vahvistetaan nuoren itsetuntoa ja hänen kasvunsa kehitystä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää

laitoksen toimintatapojen auki puhumiseen. Nuorille on tärkeää tietää miksi ja miten missäkin tilanteessa toimintaan.

”yleensä se sopeutuminen näillä niin, no se vähän vaihtelee et miten se mut että, mun mielestä niiku aika pian ne niiku sillä tavalla pääsee tähän meidän elämään kiinni”(HT1)

Laitoksen arkeen kuuluu erilaiset arjesta poikkeavat juhlahetket, tärkeintä on kuitenkin työntekijöiden (n=4) mukaan perusarjen mahdollistaminen heräämisen, koulun käynnin, kotiin palaamisen, harrastusten ja riittävän unen kautta. Juhlahetki voi tarkoittaa pidempää yhteistä lomareissua tai vaikka yhden nuoren syntymäpäiväjuhliä. Pyrkimyksenä on luoda arjen rutiinien rinnalle vaihtelua pienimuotoisten yllätysten muodossa. Nuoret pääsevät myös itse vaikuttamaan mitä esimerkiksi omilla syntymäpäiväjuhlilla tehdään ja mitä on tarjolla. Laitoksessa on siis havaittavissa Törrösen (1999) tutkimuksen mukaisia toimia arjen rytmittämiseen. Laitoksen nuoret näkivät pidempien lomareissujen olevan pääsääntöisesti mukavia arjesta poikkeavia tapahtumia. Kaikki nuoret (n=5) kokivat kyseiset lomareissut piristävinä ja mukavina kokemuksina. Tämä voidaan havaita siitä, että nuoret kertoivat oma-aloitteisesti haastatteluiden aikana samoista reissuista joissa olivat olleet mukana.

”...kesäl lähetää jonnekki aina yhes mietitää tai sit antaa omii mielipiteit tai ehotuksia”(HN2)

”...nytte oli hiihtolomalla se ylläkse reissu, oltii viikko (mainitsee paikan) laskettelemassa ja koko (mainitsee laitoksen)...on ne iha mukavia, vähä vaihtelua nii”(HN5)

Kaikki haastattelemamme nuoret (n=5) olivat tyytyväisiä tämän hetkiseen sijoitukseensa laitoksessa. Nuoret mainitsivat laitoksen olevan heille enemmän koti kuin aikaisemmat laitokset. Kyseinen laitos on miellyttävä muihin laitoksiin verrattuna sekä kyseenomainen laitos nähtiin rauhallisena paikkana osittain myös sijaintinsa perusteella. Nuorista suurin osa (n=4) on sijoitettuna maantieteellisesti etäämmältä ja heistä kaikki näkevät tämän positiiviseksi asiaksi muun muassa siksi ettei tule, nuorten omien sanojen mukaan hatkattua, oltua luvattomasti poissa niin herkästi. Työntekijät näkivät osaltaan laitoksen miljöön olevan heidän valttikorttejaan sijoituspaikkoja vertail-

taessa. Toisaalta työntekijät (n=2) pohtivat, että laitoksen miljöötä voisi hyödyntää vielä paremmin, erityisesti talviaikaan.

”no mun mielestä tää o iha kiva paikkana oha tää muihi (mainitsee laitospuodon) verrattuna hyvä paikka et”(HN2)

”on mun mielestä vaikka tää onki (mainitsee laitospuodon) enemmän laitosmaine ku mikää perhekoti mut mun mielest tää on niiku... no kyllä sen huomaa et täällä on niiku kodikasta olla ja et täällä aika monet tykkää olla”(HN3)

”nyt o sillee hyvä...siel entises paikas, et siel ei ollu hyvä olla, tääl on”(HN4)

Sijoitusta kannattelevana tekijänä työntekijät (n=2) näkivät heidän laitoksensa jakautumisen osastoihin ikäryhmittäin. Tämä luo vertaistuen mahdollisuuden osastoille, sekä lapset ja nuoret on helpompi asettaa samanarvoiseen asemaan esimerkiksi sääntöjen ja rajojen puitteissa. Kyseiset asiat nähdään merkityksellisinä tekijöinä sijoituksen onnistumisen kannalta. Törrösen (1999) mukaan juuri omaan ryhmään kuulumisen edesauttaa sääntöjen ja rajojen omaksumista. Laitoksessa, jossa lapset jakavat samankaltaisen elämäntilanteen on ominaista lasten ja nuorten välinen vertaistuki, joka ilmenee lohduttamisena ja kannustamisena. Positiivinen kokemus omaan ryhmään kuulumisesta onkin merkittävää vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta.

Työntekijät (n=4) kertoivat sijoitusta kannattelevaksi tekijäksi lapsen tai nuoren kokemuksen turvallisen aikuisen läsnäolosta. Turvallinen aikuinen luo turvallisen ja avoimen ilmapiirin nuoren avoimille tunteiden ilmaisulle. Tätä kautta nuoret pystyvät luottamaan myös aikuisen kestokykyyn kuunnella heidän elämänsä alamäistä. Työntekijät kertoivat sijoitetuilla nuorilla olevan kyky huomata aikuisista heidän sietokykynsä vaikeiden asioiden käsittelyyn. Nuoret (n=3) mainitsevat, että he voivat aina mennä puhumaan laitoksen työntekijöille asioistaan ja he kertovat työntekijöiden olevan myös valmiita kuuntelemaan heidän asioitaan.

Eräs työntekijä kertoi, että heillä on tiloja perhetapaamisiin mihin ei läheskään kaikilla lastensuojelulaitoksilla ole resursseja. Kyseisessä laitoksessa perhetyötä pyritään te-

kemään aina kun vanhemmat siihen antautuvat. Perhetapaamisten yhteydessä on helppo luoda luottamusta vanhempiin ja muodostaa parempi kuva laitoksesta kasvatusympäristönä. Vanhempien ymmärrystä laitokasvatusta kohtaan pyritään lisäämään perhetapaamisilla ja yhteydenpidolla. Lisäämällä vanhempien ymmärrystä on mahdollista saavuttaa heidän luottamuksensa ja näin he voivat antaa lapselleen luvan kiintyä laitokseen, mikä parantaa huomattavasti sijoituksen onnistumisen todennäköisyyttä.

5.1.6 Moniammatillinen yhteistyö

Kaikki (n=4) laitoksen työntekijät mainitsivat moniammatillisen yhteistyön tärkeyden lasten ja nuorten kasvatuksen kannalta. Lasten ja nuorten erityistarpeet otetaan huomioon esimerkiksi niin, että mielenterveysongelmia pyritään hoitamaan eri asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä. Lasten ja nuorten kasvatuksessa tulee huomioida eri sijoituksiin johtaneet syyt ja tätä kautta ottaa yhteyttä oikeaan yhteistyötahoon, moniammatillisen yhteistyön toteutumiseksi. Kaikkiin nuorten tarpeisiin pyritään vastaamaan riippumatta siitä mistä palvelu on saatavissa. Laitoksessa ei pyritä hoitamaan asioita joihin ei itsellä ole valmiuksia.

Sosiaalityöntekijät ovat viimekädessä vastuussa lapsen turvallisen kehityksen ja kasvun takaamisesta. He joutuvat tekemään vaikeita päätöksiä ja pohtimaan mikä on oikeasti lapsen edun mukaista. Tällaisia päätöksiä tehtäessä on ensiarvoisen tärkeää saada tukea muilta asiantuntijoilta, jotta päädyttäisiin huolellisesti arvioituun ratkaisuun. (Lastensuojelun käsikirja 2013.)

”...rinnalle joskus tarvitaan terapeutteja, joskus tarvitaan lääkehoitoa, sit joskus tarvitaan tota jopa ihan sairaalahoitoa, ja tota, eli kaikki ne keinot, mitä vaan ikinä meillä on mahollisuus ja mitä se nuori tarvii, niin niitä käytetään”(HT1)

”erityistarpeet otetaan tottakai huomioon ja mukautetaan sen mukaan...esimerkiks jos nyt tänne tarjotaan semmonen nuori että huomataan ettei meillä nyt oo oikeesti kykyä hoitaa...ni sitte ei pidetä kynsin hampain, vaan sitte ohjataan sellaseen paikkaan missä hänenlaisiaan osataan hoitaa paremmin”(HT2)

5.2 Laitossijoituksen onnistumista vaikeuttavat tekijät

Tässä luvussa esittelemme laitossijoituksen onnistumista vaikeuttavia tekijöitä vastaavien teemojen alla kuin edellisessä luvussa. Sijoituksen onnistumiseen vaikuttavien tekijöiden toimimattomuus tekee niistä vaikeuttavia tekijöitä, tällä perusteella olemme jaotelleet myös vaikeuttavat tekijät samoihin teemoihin kuin kannattelevat tekijät.

5.2.1 Kuppikuntaisuus

Laitoksen työntekijöistä puolet (n=2) mainitsivat kuppikuntien muodostumisen heikentävän yhteisöllisyyttä nuorten keskuudessa. Kuppikunnat muodostuvat sisaruskatraiden välille, joihin muut nuoret liittyvät. Kuppikuntaisuus vaikeuttaa aktiviteettien järjestelyjä laitoksen työntekijöille koska näitä porukoita täytyy tietoisesti rikkoa, jotta riidat eivät ryhmien välillä kärjistyisi liian vakaviksi.

”Mut kyllä kuppikuntia on ja se pitää ottaa aina huomioon että se ketkä tulee toimeen keskenään ja ketkä ei tule. Että ku vaikka kun järjestetään toimintaa ja viijään vaikka porukkaa laskettelemaan ni siinä ohjaajan pitää tarkkaan miettiä ketä se voi ottaa mukaan ja ketä voi jäähä tänne” (HT2)

Yksi nuorista mainitsi välttävänsä minkäänlaista kontaktia muihin nuoriin, kuin niihin, joita piti ystävinään. Yleisin provokaatiota herättävä aihe oli puhua toisen perheestä jotain sopimatonta.

”no osan kanssa tulee just tosi hyvi toimee mut sit taas... osaan en piä minkäänlaista kontaktia yleesä et tosi harvoi esim juttelen joittenki kanssa tai nään yhtään ketää” (HN3)

”ne alkaa välillä aukoo päätä ja sit niille sanot jotai takas nii ne vetää tiiätsä vanhemmat mukaa juttuu...tiiätsä kukaa tääl (mainitsee laitoksen) siedä sitä jos vanhemmista sanotaa jotai tollasta nii” (HN2)

5.2.2 Perheen vahingollisuus

Nuorista suurin osa (n=4) on sijoitettu heistä itsestään johtumattomista syistä. Yleisin syy sijoitukselle on vanhempien alkoholinkäyttö. Kuten Hiitola (2008) mainitsee tutkimuksessaan, toiseksi suurin huostaanoton pääasiallinen syy oli vuonna 2006 vanhempien alkoholin ja lääkkeiden käyttö.

V: ”siä sanoit että ootte täällä sen takia ku vanhemmat on alkoholisteja?”

HN2: ”joo”

V: ”onks mitää muita syitä?”

HN2: ”no se o varmaa se just et vanhemmat ei pysty huolehtia ku ne on alkoholisteja, sitku molemmat tai ku ne on eronnu nii sit se ois varmaa vähä emmä tiiä sitte”

V: ”no onks sulle kerrottu mitää muita syitä minkä takii siä oot täällä? Vai onks se se vanhempie alkoholi...”

HN5: ”nii just se vanhempie alkoholi, semmä tiiän varmaks et se o se aineki, mulle o ite sanottu sillee, omat vanhemmatki o sanonu että se on se pääasiallinen syy”

Kaikki haastattelemamme työntekijät (n=4) mainitsivat, että heidän edustamassa laitoksessa vanhempien alkoholinkäyttö tai riittämätön vanhemmuus ovat suurimmat yksittäiset sijoitukseen johtaneet syyt. Lähtökohtaisesti taustalla nähtiin kuitenkin olevan vanhempien moniongelmaisuus.

”Mutta jos mä ajattelen nyt talossa sisällä olevia lapsia ni päällimmäinen syy löytyy kyllä vanhemmista, et siellä on runsasta alkoholin käyttöä, sekakäyttöä ja vanhempien sitä asosiaalista käytöstä ja rikostelua, ei nuorten vaan niitten vanhempien...”(HT3)

”Oikeestaan voi sanoa, että se alkoholin käyttö on se mejän talon 90% on se sijottamisen syy että miks vanhemmat sijottaa.”(HT1)

Haastattelujemme perusteella on havaittavissa, että kaikki haastattelemamme nuoret ovat lojaaleja läsnä oleville vanhemmilleen. Työntekijät kertovat, että lojaalius vanhempia kohtaan näkyy heidän arjessaan ja työssään jatkuvasti. Lojaalius tarkoittaa,

että esimerkiksi vanhempien alkoholinkäyttö nähdään heidän omana asianaan, eikä se suoranaisesti ole nostettavissa nuorten puheista negatiivisessa merkityksessä. Yksi työntekijöistä mainitsi vanhempien tuottavan pettymyksiä lapsilleen lomien suunniteltaessa. Juuri lomille lähdön hetkellä otettaessa yhteyttä vanhempiin käy useasti ilmi, että kotiin ei ole menemistä alkoholinkäytön tai vanhempien jaksamattomuuden vuoksi. Vanhempien toistuva lupauksen rikkominen ja välinpitämättömyys on haitaksi lapsen kasvulle ja kehitykselle.

”mä oon tottunu siihe ku vanhemmat on molemmat alkoholisteja, että ei se helppoo meillekkää oo mut omapaha o elämä”(HN2)

”se on tietysti niitte oma päätös mutta... nii, ei mulla oo periaattessa sitä... mitää vastaa”(HN3)

”Ne vanhemmat lapsethan on äärimmäisen lojaaleja vanhemmillensa”(HT1)

”Oli sit kuin kaltoinkohdeltu tahansa, ni oma vanhempi on aina oma vanhempi.” (HT2)

Kyseisistä lauseista on pääteltävissä, että sijoituksen aikana lasten perhesuhteet ovat pääosin kannattelevia tekijöitä. Kuten lastensuojelulaki (54/2007) määrittelee, on ensisijaisen tärkeää tukea lapsen yhteydenpitoa ulkopuolisiin ja läheisiin henkilöihin. Toisaalta perhe voi vaikuttaa sijoitukseen myös negatiivisesti koska lasten vanhemmat ovat hyvin usein moniongelmaisia tutkimassamme laitoksessa. Nuorista yksi kertoi laitoksen ja kodin välisten sääntöjen eroavan toisistaan merkittävästi. Tämä kertoo vanhempien sitoutumisesta omalta osaltaan kasvatustehtävään, nuori on ristiriitaisessa tilanteessa koska hänelle ei ole luotu yhteisiä pelisääntöjä. Tästä aiheutuu kodin ja laitoksen välinen vastakkainasettelu nuoren näkökulmasta, joka voidaan nähdä haitalliseksi hänen kasvulle ja kehitykselleen. Hyvin useasti työntekijät mainitsevat nuorista kuulevan, että he puhuvat vanhempiensa suulla. Tämä aiheuttaa ristiriitaisia tunteita nuorelle ja vaikeuttaa laitoksen kasvatustehtävää esimerkiksi viikonloppulomien jälkeen.

P: ”Mikäs se sitte on se suurin sijoitukseen johtanu syy?”

HT3: ”No meillä on, jos mä ajattelen nyt näitä lapsia ni moniongelmaiset vanhemmat.”

”Mutta jos mä ajattelen nyt talossa sisällä olevia lapsia ni päällimmäinen syy löytyy kyllä vanhemmista...” (HT3)

Sijoituksen onnistumista vaikeuttavimpana tekijänä työntekijöistä suurin osa (n=3) näki vanhempien luottamuksen puutteen laitosta kohtaan. Vanhemmat eivät antaneet lapselleen lupaa kiintyä laitokseen kasvu paikkana, mikä aiheutti ristiriitaa työntekijöiden mukaan nuorten omien ajatusten kanssa koska he eivät myöskään voi kiintyä huolta pitävään henkilökuntaan vaikka he niin haluaisivat. Hiitola (2008, 26) mainitsee tutkimuksessaan vanhempien jaksamattomuuden yleisimmäksi (95 %) huostaanototvaiheessa havaituksi syyksi. Tämän jaksamattomuuden kääntäminen voimavaraksi lapsen ollessa sijoitettuna kyseessä olevaan lastensuojelulaitokseen vaatisi perhetyöhön tehokkaampaa panostamista. Nuoret haluaisivat saada vanhemmiltaan ikään kuin luvan kasvaa ja elää laitoksessa. Vanhempien kanssa pyritään yhteistyöhön ja tarkoituksena on saavuttaa molemmin puoleinen luottamussuhde. Tämän luottamussuhteen muodostumisen nähdään olevan päätekijä sijoituksen onnistumista kannattelevana tekijänä.

”ku se nuori tulee meille niin antaako vanhempi ikään kun luvan siihen että ne hyväksyis sen sijoituksen ja et se nuori voi niiku selkeesti kiinnittyä tänne. Sillon kun nuori kokee että vanhemmat hyväksyy sen hänen täällä olemisen niin sen jälkeen se edistyminen alkaa olla aika huimaa. Ja sitte alkaa se kasvun semmonen kehitys” (HT1)

Työntekijät (n=2) totesivat kyseisen laitoksen haasteeksi suurien sisaruskatraiden ympärille muodostuneiden kuppikuntien väliset riidat. Näiden kuppikuntien taustalla olivat sisaruskatraiden vanhempien keskinäiset riidat, jotka heijastuivat laitoksen arkeen. Tällainen kuppikuntaisuus on haitaksi laitoksen toiminnalle sekä yksittäisen nuoren kasvulle ja kehitykselle.

5.2.3 Harrastamattomuus

Monet nuorista (n=4) olivat harrastaneet urheilulajeja seuratasolla, mutta harrastukset olivat jääneet joko siitä syystä, että he olivat muuttaneet kyseiseen laitokseen tai harrastustoiminta ei ollut enää vastannut heidän mieltymyksiään. Eräs nuori oli joutunut lopettamaan harrastuksensa seuratasolla kiusaamisen vuoksi. Nuoret eivät siis olleet sitoutuneita varsinaisesti mihinkään jatkuvaan harrastukseen haastatteluhetkellä. Nuorille olisi ensisijaisen tärkeää löytää jokin heidän kiinnostusta vastaava harrastus johon kiinnittyä sijoituksen aikana. Tällainen kiinnittyminen harrastukseen toisi arkeen sujuvuutta ja kiinnittyminen laitokseen paransi merkittävästi. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

Nuorista moni (n=3) koki harrastamisen jatkamisen kyseisessä laitoksessa asuessaan vaikeaksi koska heillä ei ollut läheisiä kavereita joiden kanssa lähteä harrastamaan. Erityisesti talveksi nuoret toivoivat enemmän tekemistä, koska heillä ei ole pelikoneiden pelaamisen lisäksi juurikaan muuta tekemistä laitosalueen sisäpuolella.

”talvi o vähä tällasta synkkää... talvisi ei oo oikee kauheesti mitää” (HN5)

Työntekijät (n=2) pohtivat harrastamista vaikeuttavia tekijöitä heidän yksikössään. He kertoivat harrastamisen olevan nykypäivänä kallista, joten kaikkea ei voi kokeilla nuoren hetken mielijohteiden perusteella vaan heidän kanssaan pyritään neuvottelemaan ensin erilaisista harrastusvaihtoehdoista laitoksen ulkopuolella. Nuorilta siis vaaditaan jonkin asteista sitoutumista lajiin ennen sen kokeilua. Lajista toiseen hyppimistä ei pidetty suotavana. Eräs työntekijä mainitsi, että heidän laitoksessaan olisi tiloja vapaana, joita voitaisiin hyödyntää harrastuskäyttöön paremmin. Aikaisempien kokemusten mukaan kyseiset harrastustilat on kuitenkin rikottu tietyn ajan kuluttua, joten tämä osaltaan jarruttaa ajatusta harrastustilojen uusimisesta. Toisaalta samainen työntekijä mainitsee, että harrastusmahdollisuuksia voisi olla enemmänkin nykyiseen tilanteeseen nähden. Kyseisessä laitoksessa harrastustilat ovat siis riittävät, jos nuoret omalla käytöksellään mahdollistavat niiden hyödyntämisen. Valvira vaatii, että harrastustilojen tulee olla riittävät laitoksen kokoon nähden (vs. laitoksen asiakkaiden lukumäärä) (Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012, 35).

”...jos joku nuori haluaa tota ruveta harrastamaan jotaki ni sitte siitä keskustellaan hänen kanssa että haluatko sä oikeesti ruveta harrastamaan sitä”(HT1)

”Mutta enemmänki vois varmaan. Täälläki ois ihan tiloja mitä vois harrastuskäyttöön laittaa, joskus ne on ollu käytössä, sitte se on menny vähä siihe, että nuoret on pistäny paikat remonttiin, että sitä vähä kyllästy siihe että aina ne rikotaan.”(HT2)

5.2.4 Puutteelliset elämäntaidot

Laitoksessa opituista elämäntaidoista kysyttäessä nuoret mainitsivat erilaisia positiivisia seikkoja. Oli kuitenkin mielenkiintoista huomata miten nuoret tulkitsivat haastattelutilanteessa kysymyksiä. Eräs nuorista ymmärsikin kysymyksemme eritavoin kuin olimme ajatelleet ja se toisaalta mahdollisti toisenlaisen tiedon saamisen. Kyseinen nuori ymmärsi kysymyksen varsin laajasti ja tulkintamme mukaan hän vaikuttaisi olevan katkera vanhemmilleen sijoituksestaan. Hän mainitsee seuraavanlaisesti kuinka hän on omaan sijoitukseensa johtaneet syyt tulkinnut.

”koko täällä olon aikana, en kyllä ikinä pistä omia lapsiani tällasee paikkaa, en ikinä!” (HN5)

Työntekijöistä yksi henkilö mainitsi laitossijoitukselle ominaiseksi piirteeksi mahdollisuuden tehdä nuorille karhunpalvelus etenkin silloin kun kyseessä on elämistä varten tarvittavien taitojen opettaminen. Samainen työntekijä puhui erityisesti niistä tilanteista, joissa nuori on epävarma omista taidoistaan eikä välttämättä uskalla tai osaa tehdä päätöksiä liittyen omaan elämään ja itsenäistymiseen. Törrönen (1999, 88 - 89) mainitsee työntekijöiden olevan keskiössä lapsille elämisen taitoja opetettaessa. Erityistä huomiota tulisi siis kiinnittää ohjaamiseen, ei puolesta tekemiseen. Työntekijä voi tahtomattaan auttaa nuorta liikaa hänen haasteissaan ja tehdä jopa hänen puolesta asioita. Työntekijän tulisi osata antaa nuorelle tilaa tehdä itse omat päätöksensä ja mahdollisesti myös antaa nuoren epäonnistua niissä ja tätä kautta oppia elämisen taitoja. Työntekijöiden tulisi pystyä takaamaan nuorelle hänen ikätasoisensa mukainen hoito ja tuki.

Itsenäistymisen työntekijät näkevät heidän laitoksensa nuorilla erityisenä haasteena. Aikaisemmin he eivät ehkä ole ottaneet huomioon tarpeeksi nuorten tarvetta opetella olemaan myös yksin. Tämä yksinolon opettelu tulee ehkä monelle nuorelle yllätyksenä siinä vaiheessa kun ollaan itsenäistymisen kynnyksellä ja täytyisi itsestään pystyä huolehtimaan ja pärjäämään. Raha-asioiden hoitaminen oli havaittavissa työntekijöiden puheesta yhtenä haasteellisimmista elämönhallintataidoista. He myös sanoivat, että nuoret ovat varsin onnettomia käytännön asioita hoitaessaan, mikä osaltaan vaatii työntekijöiltä sietokykyä olla auttamatta nuorta liikaa. Työntekijöiden tulisikin enemmän pyrkiä ohjaamaan nuoria, ei tekemään puolesta.

Sosiaalisten taitojen opettaminen ja oppiminen näyttäytyi ristiriitaisesti työntekijöiden ja nuorten puheissa. Työntekijät (n=2) mainitsivat sosiaalisten taitojen opettelun tulevan arjen mukana eikä niitä varsinaisesti opeteta muutoin. Nuorista yksi mainitsi kodin olevan parempi paikka tällä hetkellä hänelle olla koska kotona hän oppisi paremmin sosiaalisia taitoja kavereiden kanssa ollessaan. Laitos ei tarjoa vastaavanlaista vapautta nähdä kavereita samalla tavalla vapaa-ajalla.

”no kyl mä nyt tällä hetkellä kodin ottasin...no siellä ois paljo vapaampaa sillee vaik on täälki aika vapaata, mut sais nähä vanhempiaa enemmän ja ehkä tulis kavereidenki kaa oltuu enemmän ja kehitys vähä sosiaaliset taidot ja muut semmoset että ku täällä me ollaa aika paljo kuiteki tääl (mainitsee laitoksen) enemmän ku muualla” (HN2)

5.2.5 Laitostuminen

Laitos nähtiin sijoituspaikkana hyvänä vaihtoehtona muihin laitoksiin verrattuna. Laitos ei kuitenkaan suurimman osan (n=4) mielestä tarjonnut samanlaista kasvuympäristöä kuin koti. Vaikka nuoret pohtivat muun muassa kuinka koulua tulisi käytyä kotoa käsin tai miten vanhat kaverit kotipaikkakunnalla saattaisivat vaikuttaa heidän elämäänsä, he näkivät silti kodin olevan parempi paikka olla tällä hetkellä. Nuoret kertoivat laitoksen valvontakameroiden tekevän kodin ja laitoksen eron selkeämmäksi. Tämä kertoo omalta osaltaan nuorten lojaaliudesta vanhempiaan kohtaan koska kaikki nuoret mainitsivat juuri vanhempien poissaolon olevan pohdintaa aiheuttava tekijä. Laitostumiseen vaikuttaa suuresti eräänlainen passivoituminen. Lapsi tyytyy tilantee-

seensa, jossa hänet on fyysisesti erotettu vanhemmistaan ja muista perhesuhteistaan. (Törrönen 1999, 18.)

Nuoret (n=4) mainitsivat suurimmilta osin omahoitajien olevan luotettavia ja mukavia, mutta kaikki nuoret mainitsivat, että he eivät voineet kertoa kaikkein tärkeimpiä asioita omahoitajilleen. Nämä asiat käytiin sen sijaan läpi joko ystävien tai vanhempien kanssa. Omahoitajille ei osa nuorista uskaltanut kertoa kaikkea siitä syystä, että tämä olisi kuitenkin raportoinut asiasta eteenpäin. Nuoret siis tiedostavat etteivät kaikkea voi kertoa hoitajille näiden velvollisuuksien vuoksi.

Yksi nuorista kertoi hänen omahoitajansa olevan häntä kohtaan rasittava. Hän ei pitänyt omahoitajastaan lainkaan ja totesi tämän olevan hänelle aivan tarpeeton. Häntä ei toisaalta haitannut, että esimerkiksi omahoitajapäiviä ei ollut järjestetty kuluneen vuoden aikana kertaakaan. Nuori pohti omahoitajansa olevan häntä kohtaan niin ärsyttävä nimenomaan siitä syystä, että tämä nyt vain oli hänen omahoitajansa. Nuoren mielestä omahoitaja ei voi olla lähtökohtaisesti hyvä vaan, että tämän kuuluu olla mieli paha herättävä henkilö. Nuoren mielestä omahoitajalla ei ollut laitoksessa mitään merkitystä, muiden työntekijöiden kanssa asioista voi keskustella jos sen koki tarpeelliseksi.

Eräs nuorista kertoi laitoksen työntekijöiden suorittavan nuorten huoneiden tarkastuksia nuorille siitä etukäteen saati jälkikäteen ilmoittamatta. Nuori itse kertoi heidän huomaavansa muiden nuorten kanssa, mikäli tavaroita on siirretty heidän poissa olon aikana. Nuori kertoi nuorilta tulevan toiveen toimintatapojen muutoksesta siten, että heille kerrottaisiin ainakin jälkikäteen heidän huoneeseensa suoritettua tarkastuksesta. Lastensuojelulain 67§ 3 momentin mukaan tällaisen tarkastuksen suorituksessa tulee olla läsnä asianomainen nuori sekä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva toinen henkilö. Erityisestä syystä kyseinen tarkastus voidaan suorittaa lapsen ja toisen henkilökuntaan kuuluvan läsnä olematta. Lapselle tulee kuitenkin selvittää tarkastuksen syy.

”mua ärsyttää se ku täällä ratsataa kans noita huoneita sillee niiku huoneita, sehä pitäs tehä sillee että niiku lapsi tai nuori tietää siitä sillee et siitä ilmotetaa sillee että ilmotetaa et sun huoneeseen o käyty ratsaamassa,

nii täällä ne tekee sillee et ku me ollaa koulussa nii ne käy penkoo huonee ylös alasi eikä kerro mitää meille siitä”(HN5)

Työntekijöistä kaikki mainitsivat heillä olevan laitoksessa pitkäaikainen henkilökunta. Tämä nähtiin aiheuttavan tulevaisuudessa sen, että muutaman vuoden sisällä laitoksessa vaihtuu suuri määrä työntekijöitä, mikä voidaan nähdä haasteena toiminnan laadukkaan tason säilyttämisessä. Toisaalta henkilökunnan sopiva vaihtuvuus voidaan nähdä positiiviselta kannalta toimintaa kehittävänä liikkeenä.

5.2.6 Moniammatillisuuden sudenkuopat

Yksi haastatteluista työntekijöistä mainitsee, että nuorten henkilökohtainen sosiaalityöntekijä on haasteellinen ja sijoitusta vaikeuttava tekijä siitä syystä, että sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on suurta. Kyseisellä esimerkinuorella on menossa kahdeksas sosiaalityöntekijä, mikä vaikuttaa suoraan käytännön asiakassuunnitelmapalaveri-ihin, koska samat asiat joudutaan käymään aina uudestaan läpi. Tämä aiheuttaa sen, että nuoren asiat eivät etene toivotulla tavalla. Lisäksi kyseinen laitoksen työntekijä mainitsee, että sosiaalityöntekijöitä on todella vaikea tavoittaa. Hiitolan (2008) tutkimuksen mukaan suurin yksittäinen edellytys sijoituksen onnistumiselle oli lapsen sosiaalityöntekijä. Onkin merkille pantavaa, että kyseisessä laitoksessa, jossa suoritimme haastattelut, sosiaalityöntekijällä ei nähty olevan kovinkaan positiivisia vaikutuksia, pikemmin päinvastoin.

”meillä on nyt tuolla yks nuori jolla on kahdeksas sosiaalityöntekijä menossa...äärimmäisen vaikee tavottaa niitä sossuja...meillä on se asiakassuunnitelmapalaveri kaks kertaa vuodessa ni jos siellä joka kerta on uus ihminen, eihän ne kerkiä lukea niitä papereita...se on kyllä ongelma”
(HT1)

Haastattelemistamme nuorista suurin osa (n=4) kertoi, että sosiaalityöntekijät vaihtuvat useasti ja yhteydenpito on lähinnä näennäistä tai käytännössä olematonta. Yhdellä nuorista tilanne oli positiivisempi, koska hän näki entistä sosiaalityöntekijäänsä useasti ja koki tämän näkemisen olevan todella hyvä asia.

Kaikilla nuorilla (n=5) sosiaalityöntekijöiden määrät olivat suuria ja heidät nähtiin ulkopuolisina henkilöinä. Kukaan haastatelluista nuorista ei osannut antaa selkeää kuvaa siitä, kuinka monta sosiaalityöntekijää heillä oli ollut. Tämäkin puoltaa sitä, että sosiaalityöntekijöillä ei vaikuttaisi olevan suurtakaan merkitystä sijoituksen onnistumiselle kyseisessä laitoksessa.

”...kerra mä oon sen nähny vai kaks...emmä oo sen kaa mitekää yhteyksissä”(HN1)

”ehkä puole vuode välei (näkee sosiaalityöntekijää), meil nyt sit vissii vaihtuu sossu...emmä oikeestaa tiiä, se oli mulla aika vähä aikaa...mutta on toi nytki toi meijä sossu tälki hetkel joku toine (mainitsee sosiaalityöntekijän nimen)”(HN2)

”meillä on vaihtunu aika monta kertaa tässä...meillä o vissii aika lailla samat pyöriny...sillee ekana oli, yks sitte tuli toine sit se entine vaihtu vissii takasi ja sitte se toine taas vaihtu takasi ja sit siitä tuli uus”(HN3)

”no emmä oo jutellu ku sen kerra sen kaa”(HN4)

”viime vuode puolella vaihtu 4 kertaa sossu...nii, aika tiheesee tahtii ku osa oli osa-aikasia ja sitte oli jotai ne jotka vaa paikkas jotai sillee...kuus seittemä (sosiaalityöntekijää), en tiiä, en oo iha varma”(HN5)

Yksi haastattelemistamme työntekijöistä mainitsee koulun kanssa tehtävän yhteistyön olevan aika ajoin haasteellista ennakkoluulojen vuoksi. Lähtökohtaisesti opettajat mieltävät laitoksista tulevat nuoret ongelmatapauksiksi. Työntekijä mainitsee näiden ennakkoluulojen purkamisen haasteeksi ja heidän työtään osaltaan vaikeuttavaksi tekijäksi. Nuorta ei osata ottaa nuorena vaan hänet leimataan taustansa perusteella ensimmäisestä koulupäivästä lähtien. Tämä osaltaan vaikeuttaa nuoren sijoituksen onnistumista, koska koulu on merkittävä osa nuoren kasvuympäristöä. Sijoitettuja lapsia katsotaan liian usein ennakkoluuloisten linssien läpi. Sijoitettuna nuori on ikään kuin saanut leiman huono-osaisuudesta ja hänen tulee tehdä huomattavasti enemmän töitä luottamuksen rakentamisen eteen. (Vario 2012, 19.)

”Ja sitte se mikä on minusta vähä ikään kuin ikävääkin, että jopa niin valistuneet ihmiset kuin opettajat koulussa kuulee että (mainitsee laitoksen) tulee niille uus oppilas ni se on suurinpiirtein että voi että mitä...että tavallaan jo se asenne on siinä semmonen, että sieltä nyt ei voi tulla mitään muuta kuin ikävyyksiä.”(HT1)

5.3 Laitossijoituksen tavoitteet vs. nuorten tarpeet

Sääntöjä ja rajoja sovittaessa laitoksessa tulisi ottaa huomioon lasten ja nuorten tasavertaisuus. Yksi työntekijöistä mainitsee tasavertaisuuden olevan työn tavoitteiden keskiössä. Nuorten (n=2) mukaan tämä tasavertaisuus ei aina toteudu. Nuoret kokevat, että säännöt eivät ole samat kaikille. Toinen nuorista sanoi sääntöjen ja rajojen olevan reiluja kunhan ne olisivat kaikille samat. Hän koki olevansa eriarvoisessa asemassa muihin nuoriin verrattuna, mikä turhautti häntä. Lapset toivovat vallankäytön olevan läpinäkyvää, avointa ja oikeudenmukaista. Sääntöjen tulisi olla sellaisia, että ne opettaisivat lasta toimimaan tilanteiden vaatimalla tavalla. (Vario 2012, 23 – 24.)

”no mua vähä ehkä ottaa päähä ku kaikilla muilla (mainitsee laitoksen) ei oo tota systeemiä et jos o merkintä vilmas nii ei saa lähteä minnekkää et ne voi mennä vaik suoraa koulusta (mainitsee paikkakunnan) tai kaverille jäädä, ehkä vähä epäreilu mua kohtaa”(HN2)

Nuorista yksi mainitsi rahasanktioiden olevan kohtuuttomia laitoksessa. Hän korosti laitoksessa puhuttavan ikään kuin omista perheistä jotka jakaantuivat osastojen mukaan, mutta ei voida puhua perheestä koska nuoren omien sanojen mukaan ei normi perheessäkään veloiteta siitä jos myöhästyy vaikkapa bussista. Rahasanktiot nähtiin kuitenkin kohtuullisina, mikäli ne aiheutuivat esineiden tai asioiden rikkomisesta.

”paitsi et oon mä joskus myöhästyny bussist, sit ne tulee hakemaa ja sitte joutuu maksaa sen bensalaskun se o yleesä 5 euroo, tai niiku aina on 5 euroo, jos myöhästyy jostai tai sitku ne tulee hakee, tai jos o vaikka, myöhästyy niiku bussista aamulla nii sit jos ne heittää nii se on 5 euroo omista rahoista pois”(HN2)

Nuoret (n=2) pohtivat tärkeimmäksi auktoriteetin muodostajaksi ja toisaalta yhdeksi tärkeimmäksi työntekijän ominaisuudeksi pystyä toimimaan oikealla tavalla oikeassa tilanteessa. Nuorista oli merkityksellisempää se miten sanoo kuin vastaavasti mitä sanoo. Sellaista työntekijää jaksaa kuunnella ja totella joka pystyy sanomaan asiat mielekkäällä ja nuorta arvostavalla tavalla. Sääntöjen yhteneväisyys työntekijöiden keskuudessa helpottaa asioista kiinnipitämistä, eikä turhia konflikteja pääse syntymään (Vario 2012, 24).

”no, emmä tiä. Jos sen tarvii sanoo nii sit se sanoo sen kummiki sillei kivasti, et se ei sano sillei tiukasti, nii sit sitä jaksaa noudattaa”(HN1)

Työntekijöistä puolet (n=2) oli sitä mieltä, että laitoksen ympäristöä voitaisiin hyödyntää tehokkaammin esimerkiksi harrastusmahdollisuuksien osalta. Erityisesti huomiota voisi kiinnittää talviaikaan. Nuoret (n=2) mainitsivat talviaikaan harrastamisen ja tekemisen olevan huomattavasti vähäisempää. Tylsyys näyttäytyi nuorten keskuudessa negatiivisessa mielessä. Eräs työntekijöistä mainitsi nuorten elämään kuuluvan myös tylsyyden ja, että sitä tulee olla ja siihen tulee toisaalta oppia.

”ei me olla tavallaan mikään ohjelmatoimisto joka miettii päivät pitkät että mitä me nyt voitas tehdä”(HT1)

Sosiaalityöntekijöiden nähtiin olevan kummankin haastateltavan ryhmän kannalta sijoituksen onnistumiselle joko vaikeuttava tai merkityksetön tekijä. Hiitolan (2008) tutkimuksen mukaan kuitenkin sosiaalityöntekijä nähdään suurimpana sijoituksen onnistumiseen vaikuttavana tekijänä. Haastattelemamme laitoksen työntekijät kertovat yhteistyön sosiaalityöntekijöiden kanssa takkuavan ja sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden vuoksi prosessien eteneminen on todella hidasta ja paikallaan pysyvää. Nuorten (n=4) puheista käy ilmi, että he eivät juuri tapaa sosiaalityöntekijäänsä ja kaikkien nuorten sosiaalityöntekijät olivat vaihtuneet useasti laitossijoituksen aikana. Nuoret eivät toisaalta nähneet sosiaalityöntekijällä olevan heidän elämänsä mitään virkaa.

”nii, kuus seittemä (sosiaalityöntekijää), en tiä, en oo iha varma”(HN5)

”meillä on vaihtunu aika monta kertaa tässä”(HN3)

”no en mä oikee kerra mä oon sen nähny vai kaks kertaa, emmä oo sen kaa mitekää yhteyksissä”(HNI)

Eräs työntekijöistä mainitsee, että laitoksessa on joissakin asioissa jumahdettu paikalleen eikä ole pysytty ajan tasalla. Toisaalta on hyvä, että on pitkäaikaista ja koulututtanutta henkilökuntaa, mutta vaaran paikkana on jumahtaa paikalleen, mikäli työntekijät eivät jatkuvasti päivitä ”työkalupakkiaan”.

”Kohtahan täällä vaihtuu iso lössi, et tavallaan melko kerralla tai pienellä syklillä sit vaihtuu. Mut lähinnä ehkä se et on totuttu tekemään ehkä vähä, jumahdettu ehkä pikkasen joissain asioissa et ei tavallaan niiku kehitytä. Sit tietysti aina se et uudet, nuoret työntekijät saattaa tuoda jotakin semmosta näkökulmaa mitä ei ois osattu oikein ajatella että pikkase pitää kuitenkin kehittyä nykyaikana tai et enää ei toimi ihan samat systeemit ku 10 vuotta sitte.”(HT2)

Puolet (n=2) työntekijöistä mainitsivat osastojen välisen yhteisöllisyyden olevan kadoksissa. Niin sanotusta me – hengestä ei ollut heidän mukaansa tietoaakaan. Osastot tekivät työtä omalla työporukallaan. Tämän voidaan nähdä heijastuvan nuorten elämään osastojen välisinä eroavaisuuksina.

6 POHDINTAA

Lastensuojelulaitokseen sijoitetun lapsen tai nuoren taustat ovat usein moniulotteisia. Tästä syystä lastensuojelututkimukset voivat varioida laitoksesta riippuen varsin paljon. On vaikea yleistää laitossijoituksen onnistumista kannattelevia tai vaikeuttavia tekijöitä laajasti, mutta uskomme tutkimuksemme tuottaneen relevanttia tietoa kyseiselle laitokselle, jolle tuotimme opinnäytetyömme. Tutkimuskysymykset kohdennettiin niin, että laitoksen mahdolliset parannettavat osa-alueet kävisivät ilmi ja toisaalta he saisivat vahvistusta niihin osa-alueisiin joissa heidän toimintansa on onnistunutta. Tavoitteena oli nimenomaisesti tuoda nuorten ääni kuuluviin koska heidän tarpeidensa taakse ei ole aina kovinkaan yksinkertaista nähdä. Mielestämme onnistuimme vastaamaan tutkimuskysymyksiimme siinä laajuudessaan kuin alkuperäisenä tavoitteenamme oli.

Opinnäytetyömme eteni pääsääntöisesti ongelmitta. Ongelmat, joita kohtasimme, liittyivät lähinnä haastateltavien hankkimiseen ja erinäisten lupa-asioiden hoitamiseen, johtuen alaikäisten haastattelemisesta. Tässäkin kohtaa haasteena olivat nuorten vanhemmat ja heidän tietynlainen välinpitämättömyytensä, joka on kuultavissa myös työntekijöiden puheesta. Analyysivaiheeseen siirryttäessä pohdintaa tuotti oikean analyysitavan valinta mikä kuitenkin onnistui kirjallisuuteen tarkemmin perehtymällä. Kyseisen vaiheen työmäärä yllätti, alun innokkuudesta huolimatta, aineiston laajuudesta johtuen.

Opinnäytetyömme antaa selkeän ja totuudenmukaisen kuvan lastensuojelulaitoksessa asuvien nuorten elämästä. Lastensuojelu terminä ei välttämättä ole kaikille kovinkaan selkeä käsite, tästä syystä pyrimme opinnäytetyöllämme rikkomaan näitä stereotyyppisiä ajatusmalleja. Tuloksistamme on löydettävissä paljon samankaltaisuuksia jo tuotetun teorian kanssa, mutta havainnoimme myös joitakin poikkeavuuksia. Mielestämme olennaisin parannettava asia tutkimassamme laitoksessa oli perhetyön tehokkuus. Työntekijöiden kertoessa moniongelmaisten vanhempien vaikeuttavan huomattavasti nuoren sijoituksen onnistumista, olisikin järkevää pyrkiä tehokkaampaan yhteistyöhön vanhempien kanssa esimerkiksi perhetyön avulla. Sijoituksen onnistumisen kannalta vanhempien hyväksynnän saaminen on ensiaskel kohti nuoren kasvun, kehityksen ja itsenäistymisen merkittävää parannusta. Ensisijaisen tärkeää on kiinnittää huomiota tämän hyväksynnän saamiseen, joten näkisimme perhetyöhön panostamisen johtavan parempaan tulokseen tulevaisuudessa.

Oletamme laitossijoitusten muuttuneen ja kehittyneen kohti nopeamman sopeutumisen suuntaa. Voidaanko siis olettaa laitosten ottavan nykypäivänä paremmin huomioon lasten ja nuorten tarpeet erityisesti tulovaiheessa? Lastensuojelulaitoksen työntekijöiden velvollisuus on kirjata päivittäin lapsen päivän aikaisista tapahtumista ja sovitusta asioista. Tämä kirjaaminen on tulkittavissa nuorten puheista luottamusta heikentävänä tekijänä, koska nuoret kokevat työntekijöiden kirjaamisen nuoren asioiden julkittomana työntekijöiden keskuudessa. Tämä aiheuttaa nuorissa varautuneisuutta, kaikista asioista ei voi keskustella työntekijöiden kanssa.

Työntekijät kertovat laitoksesta jo pois muuttaneista nuorista ison osan onnistuneen elämässään hyvin. Voidaankin siis olettaa näiden tilastojen valossa, että heidän tekemänsä työ on ollut kannatteleva tekijä heillä olleiden nuorten elämässä. Otaksumme

tämän johtuvan osaltaan pitkän työuran tuomasta kokemuksesta ja laitoksen pysyvästä henkilökunnasta. Tulevaisuuden kannalta on tärkeää huomioida eläköityvän henkilökunnan kokemusten tuoma tietotaito. Tämä näkymätön tieto ja sen valjastaminen tulevien työntekijöiden käyttöön on ensiarvoisen tärkeää laadukkaan toiminnan säilyttämisessä.

Opinnäytetyömme tuloksia voidaan pitää luotettavina. Haastatteluaineiston luotettavuus on riippuvainen sen laadusta. Haastatteluaineisto on silloin laadukas kun kaikkia tutkimukseen osallistuvia haastatellaan, nauhoitteet ovat laadukkaita, litteroinnissa noudatetaan selkeää logiikkaa ja aineisto on luokiteltu järjestelmällisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 185.) Uskomme samoja menetelmiä ja teemahaastattelurunkoa käyttäen tuloksien olevan toistettavissa lähes identtisinä, ottaen huomioon aineistonkeruumenetelmän olevan kahden henkilön välinen vuorovaikutustilanne. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan kohentaa tarkalla selostuksella sen toteuttamisesta, mikä tulee tehdä kaikissa vaiheissa johdonmukaisesti. Olosuhteet, joissa aineisto tuotetaan, täytyy kertoa selkeästi ja totuudenmukaisesti. Voimmekin todeta, että selkeä ja totuudenmukainen informaatio käyttämistämme menetelmistä on luokiteltavissa edellä mainittuun kategoriaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 227.)

Haastattelutilanteet ovat varmasti saaneet vaikutteita haastattelijoiden kyvykkyydestä ja haastateltavien iästä. On myös mahdollista, että haastateltavat ovat pyrkineet vastaamaan haastatteliijoita miellyttävällä tavalla. Tärkeintä haastattelutilanteessa on saavuttaa haastateltavan luottamus olemalla myötäelävä ja aito persoona. Näin saavutettu luottamus tuottaa parempaa tutkimus ”antia”. Haastattelijan tulee olla aktiivisena vuorovaikutusprosessiin osallistujana haastattelutilanteessa. (Eskola & Suoranta 2005, 93.) Uskomme tämän luottamuksen syntyneen tutustumalla laitoksen arkeen muun muassa syömällä ja kahvittelemalla nuorten ja työntekijöiden kanssa ennen varsinaisia haastattelutilanteita. Oletamme nuorten ja työntekijöiden haastatteluihin vaikuttaneen positiivisella tavalla se, että haastattelijat olivat nuoria opiskelijoita, jotka suhtautuivat haastatteluihin rennosti ja ymmärtäväisesti.

Sosiaalityöntekijät ovat aina avainroolissa sijoitetun lapsen tai nuoren asioiden etene-
misen suhteen, vaikka he eivät olisikaan yhteydessä lapseen kuin kuukauden välein. Sosiaalityöntekijät, jotka kuuntelivat ja osallistivat nuoria heidän asioissaan, nähtiin erittäin tärkeinä yhteistyötahoina. Sosiaalityöntekijöiden toimintaa on kuitenkin yhtä-

lailla kritisoitu muun muassa suuren vaihtuvuuden näkökulmasta. Vaihtuvuus on ongelma, koska jatkuvasti vaihtuva ja aina uusi sosiaalityöntekijä ei opi tuntemaan asiakkaitaan. (Vario 2012, 31.)

Haastattelemiemme nuorten puheista on havaittavissa yksi merkittävä eroavaisuus aikaisempaan teorian tietoon nähden. Tämä uusi tieto koskee sosiaalityöntekijän merkittävyyttä sijoituksen onnistumiselle. Nuoret kertoivat, että he eivät tavanneet sosiaalityöntekijäänsä kovinkaan usein tai olleet häneen muutoin yhteydessä. Nuoret näkivät, ettei ”sossulla” ollut juurikaan merkitystä heidän elämässään. Tieto on merkille pantavaa koska aikaisemman teorian tiedon perusteella juuri sosiaalityöntekijä on suurin sijoituksen onnistumiseen vaikuttava tekijä. Yhteiskunnallisesti ajateltuna tämänkin laitoksen nuoria ”vaivaa” mediassa puhuttu sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus. Milloin tämä asia saadaan kuntoon?

Jatkotutkimus ehdotukseksi pohdimme kuinka voitaisiin parantaa sosiaalityöntekijän tehokkuutta ja yhteydenpitoa nuorten, nuorten vanhempien ja laitoksen työntekijöiden kanssa. Toisaalta kuinka voitaisiin tehostaa yhteistyötä huostaan otetun nuoren vanhempien kanssa, jotta nuori voisi kiintyä sijaishuoltopaikkaansa paremmin.

LÄHTEET

Alasuutari, Maarit 2003. Kuka lasta kasvattaa? Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Aro, Laura & Lintu, Tanja 2012. Lasten kokemuksia yksinäisyydestä. Jyväskylän yliopisto. Opettajakoulutuslaitos. Pro Gradu – tutkielma. PDF-dokumentti. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37444/URN%3aNBN%3afi%3ajaj-201202231295.pdf?sequence=1>. Päivitetty 18.2.2012. Luettu 23.1.2013.

Berridge, David & Brodie, Isabelle 1998. Children's Homes Revisited. Lontoo & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Bullock, Roger 2001. Work with Children in Residential Care. Teoksessa Hill, Malcolm (toim.) Effective ways of working with children and their families. Research highlights in social work 35. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 256-269.

Care Matters: Transforming the Lives of Children and Young People in Care 2006. HM government. Department for education and skills. Presented to Parliament by the Secretary of State for Education and Skills by Command of Her Majesty. PDF-dokumentti. <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/Care-Matters%20Green%20Paper.pdf>. Päivitetty 18.10.2006. Luettu 7.1.2013.

Child Welfare Information Gateway 2013. Sibling Issues in Foster Care and Adoption. PDF-dokumentti. <https://www.childwelfare.gov/pubs/siblingissues/siblingissues.pdf>. Päivitetty 2.4.2013. Luettu 29.4.2013.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani, Aaltola & Raine, Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I – metodin va-

linta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: WS Bookwell Oy, 25 – 43.

Eronen, Tuija 2012. Lastenkoti osana elämäntarinaa. Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Väitöskirja. PDF-dokumentti. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66881/978-951-44-8754-5.pdf?sequence=1>. Päivitetty 27.2.2012. Luettu 21.1.2013.

Goffman, Erving 1961. Asylums. Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates. New York: a division of Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc.

Heino, Tarja 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Marjatta, Bardy. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Unigrafia Oy, 52 – 75.

Heinonen, Hanna 2013. Ei jätetä nuorta selviytymään yksin! Nuorten kriisipiste Helsingissä -blogi. WWW-Dokumentti. http://nuortenkriisipiste.blogspot.fi/2013_03_01_archive.html. Päivitetty 15.10.2013. Luettu 15.10.2013.

Hiitola, Johanna 2008. Selvitys vuonna 2006 huostaanotetuista ja sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista. Työpaperit 21/2008. PDF-dokumentti. <http://www.stakes.fi/verkkajulkaisut/tyopaperit/T21-2008-VERKKO.pdf>. Päivitetty 2.9.2008. Luettu 3.12.2012.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1993. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavankirjapaino Oy.

Hurtig, Johanna 2003. Lasta suojelemassa. Etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/66711/Johanna_Hurtig_v%C3%A4it%C3%B6skirja.pdf?sequence=1. Päivitetty 13.9.2007. Luettu 9.1.2013.

Kadushin, Alfred 1972. The social work interview. N. Y.: Columbia University Press.

Kalland, Mirjam 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Jari, Sinkkonen & Mirjam, Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy, 198 – 233.

Kiviniemi, Kari 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani, Aaltola & Raine, Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: WS Bookwell Oy, 70 – 85.

Känkänen, Päivi 2011. Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Marjatta, Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Unigrafia Oy, 232 - 240.

Laakso, Riitta 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. PDF-dokumentti. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66529/978-951-44-7808-6.pdf?sequence=1>. Päivitetty 30.10.2009. Luettu 21.1.2013.

Laakso, Riitta 2012. Vanhempien kanssa tehtävä työ ja moraalikysymykset lastenkodissa. Teoksessa Hannele, Forsberg & Leena, Autonen-Vaaraniemi. (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 25 – 44.

Laine, Kaarina 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Lastensuojelulaki 2007/417. WWW-dokumentti. <http://finlex.fi>. Luettu 3.12.2012.

Lastensuojelun käsikirja 2012. Sosiaaliportin WWW-sivut. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/lastensuojelulaitokset/lasten_koti/. Päivitetty 21.1.2013. Luettu 21.1.2013.

Lastensuojelun käsikirja 2013. Sosiaaliportin WWW-sivut. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/moniammatillinenyhteisty/>. Päivitetty 12.11.2013. Luettu 12.11.2013.

Myllärniemi, Annina 2006. Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Selvitys pääkaupunkiseudun lastensuojelun sijoituksista. SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 7. Helsinki. PDF – dokumentti. http://www.socca.fi/files/76/Huostaanottojen_kriteerit_paakaupunkiseudulla.pdf. Päivitetty 11.4.2006. Luettu 18.1.2013.

Möller, Sointu & Nikkanen, Marko 2009. Lastenkoti minun mielestäni. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 11. PDF – dokumentti. http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/840a70a9841c8af2271cd746642aedc3/1359531181/application/pdf/104889/Lastenkoti_minun_mielestani.pdf. Päivitetty 3.3.2009. Luettu 30.1.2013.

Pekkarinen, Elina 2011. Lastensuojelun tieto ja tutkimus. Verkkojulkaisu. WWW-dokumentti. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastensuojeluntieto.pdf>. Päivitetty 25.10.2011. Luettu 30.11.2012.

Piironen-Malmi, Ulla & Strömberg, Seija 2008. Välittämisen pedagogiikka. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Pitkänen, Miia 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lasten huostaanotossa. Verkkojulkaisu. WWW-dokumentti. http://www.socca.fi/files/1404/Vastuun_paikka!_Vanhempien_tukeminen_lapsen_huostaanoto.pdf. Päivitetty 22.9.2011. Luettu 11.12.2012.

Punamäki, Raija-Leena 2001. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa Jari, Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy, 174 – 197.

Reinikainen, Sarianna 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. PDF-dokumentti. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19844/nuorisok.pdf?sequence=1>. Päivitetty 27.10.2009. Luettu 30.1.2013.

Rutter, Barbara A. 1990. Lapsiko sijaiskotiin? Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.

Saarinen, Minna 1998. Ystävyys ja tuettu yhteisöön liittyminen. Teoksessa Tarja, Landonlahti; Aimo, Naukkarinen; Simo, Vehmas. (toim.) Poikkeava vai erityinen? Eri-tyispedagogiikan monet ulottuvuudet. Juva: WSOY – Kirjapainoyksikkö, 258 – 272.

Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sinkkonen, Hanna-Maija. 2004. Koulukodin vaihtoehtona kotikoulu. Teoksessa Markku, Jahnukainen; Taru, Kekoni; Tarja, Pösö. (toim.) Nuoruus ja koulukoti. Helsinki: Hakapaino Oy, 119 – 149.

Stakes 2011. Lastensuojelu 2011. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Stocker, C. M. 1994. Children's perceptions of relationships with siblings, friends and mothers: Compensatory processes and links with adjustment. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 1447 – 1459.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Mitä yhteisöllisyys on? WWW-dokumentti. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/yhteisollisyys. Päivitetty 12.11.2013. Luettu 12.11.2013.

Tuononen, Päivi 2008. Asiaa aikuisille! Lapset ja nuoret kertovat omien oikeuksiensa toteutumisesta Suomessa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 4: 2008. WWW-

dokumentti.

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=101063&name=DLFE-8154.pdf. Päivitetty 11.3.2009. Luettu 3.12.2012.

Tuurala, Timo & Holma, Tupu 2009. Lastensuojelun laatusanasto. Palvelujen tuottaminen ja hankkiminen. Kuntaliiton verkkojulkaisu. PDF-dokumentti. http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=305. Päivitetty 2.9.2009. Luettu 15.10.2013.

Törrönen, Maritta 1999. Lasten arki laitoksessa. Helsinki: University Press.

Valvira 2012. Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatus. Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012 – 2014. PDF-dokumentti. http://www.valvira.fi/files/tiedostot/s/i/Sijaishuollon_valvontaohjelma.pdf. Päivitetty 30.1.2012. Luettu 30.1.2013.

Vario, Pipsa 2012. Suojele unelmia – vaali toivoa. Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasianvaltuutetun julkaisuja 2012:6. PDF-dokumentti.

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=5535297&name=DLFE-22613.pdf. Päivitetty 25.9.2012. Luettu 9.1.2012.

LIITE 1.

Olen osallistunut Pasi Piipposen ja Ville Taivalantin opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun.

Haastattelussa esiin tulleita asioita käytetään opinnäytetyössä yleisellä tasolla, kuin myös suorina lainauksina.

Haastateltavan nuoren henkilöllisyys ei tule paljastumaan.

Haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti heti, kun se käy tutkimuksen kannalta tarpeettomaksi.

Tutkimus julkistetaan opinnäytetyön muodossa.

Kiitos yhteistyöstä!

Minä _____ olen osallistunut tutkimushaastatteluun maaliskuun 2013 aikana.

Päiväys _____._____.2013

(Allekirjoitus)

LIITE 1.

Olen osallistunut Pasi Piipposen ja Ville Taivalantin opinnäytetyöhön liittyvään tutkimushaastatteluun.

Haastattelussa esiin tulleita asioita käytetään opinnäytetyössä yleisellä tasolla, kuin myös suorina lainauksina.

Haastateltavan työntekijän henkilöllisyys ei tule paljastumaan.

Haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti heti, kun se käy tutkimuksen kannalta tarpeettomaksi.

Tutkimus julkistetaan opinnäytetyön muodossa.

Kiitos yhteistyöstä!

Minä _____ olen osallistunut tutkimushaastatteluun maaliskuun 2013 aikana.

Päiväys _____._____.2013

(Allekirjoitus)

Hei!

Olemme Pasi Piipponen ja Ville Taivalantti Mikkelin ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä haastattelututkimusta koskien opinnäytetyötämme. Tutkimusta varten tarvitsemme Teidän, lasten huoltajien, suostumuksen haastatella lapsianne, jotka ovat **yläkoulukäisiä tai vanhempia**. Tutkimus koskee lastenkodissa kasvamista sekä lastenkodin toiminnan tavoitteiden täyttymistä lapsen kannalta. Tarkoituksena on nostaa lapsen näkökulmasta tärkeitä asioita esille.

Tutkimuksesta **ei käy ilmi mitään** lapsen henkilötietoja. Tämä tarkoittaa sitä, että valmista opinnäytetyötä luettaessa kukaan ulkopuolinen ei pysty tunnistamaan haastateltuja lapsia tekstistä. Tutkimuksen valmistuttua kaikki haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti.

Haastattelut tehdään maaliskuun 2013 aikana.

Mikäli teillä on jotain kysyttävää, voitte ottaa yhteyttä alla oleviin numeroihin:

Pasi Piipponen: 04* *** ****

Ville Taivalantti: 04* *** ****

Yhteistyöterveisin,

Pasi Piipponen

Ville Taivalantti

Lupa-anomus

Lapseni **saa / ei saa** osallistua haastatteluun. (ympyröi)

Lapsen / lasten nimi / nimet _____

Huoltajan allekirjoitus_____

Teemahaastattelurunko työntekijöille

- Tavoitteet
 - o kuinka nuoren kehitystä tuetaan? entä vanhemmuuden tukeminen?
 - o miten nuorten tarpeet huomioidaan
 - o miten näette laitoksenne nuoret
 - o vastaavatko tavoitteet nuoren tarpeita mielestäsi?
- Sijoitukseen johtaneet syyt
 - o mitkä tekijät vaikuttaneet nuorten sijoituksiin?
 - o huomioidaanko eri syyt kasvatuksessa
 - o minkä ikäisenä sijoitettuja?
- Sopeutuminen
 - o kuinka lapsia autetaan sopeutumaan laitospelämään?
 - o tuetaanko yhteydenpitoa perheeseen? kavereihin? sukulaisiin?
 - o miten lapset käyttäytyvät?
 - o millaisia vaiheita lapset käyvät läpi?
 - järkytys, vastustelu, epätoivo, sopeutuminen
 - o miten sijoitetut lapset/nuoret tutustutetaan toisiinsa?
 - o miten lapsen asenne vaikuttaa sijoituksen onnistumiseen?
- Työntekijä
 - o millainen on hyvä työntekijä? miten ratkaiset eettisesti vaikeita tilanteita?
 - o millaisena näet itsesi työntekijänä?
 - o miten hälvennät ennakkoluulojasi?
- Laitoselämä
 - o millaisia taitoja lapsille opetetaan?
 - o miten yhteiset tavoitteet muodostuvat teidän, perheen ja nuoren kesken?
 - o miten johtajuus ilmenee laitoksessanne?
 - o vahvuudet/heikkoudet?
 - o miten nuoret pääsevät vaikuttamaan arjessa?
 - o kuinka tuotte vaihtelua arkeen, vaihtelu ja yllätykset?
 - o kuinka vietät omaohjattavasi kanssa aikaa, miten usein? Toivoisitko enemmän aikaa tälle? Miksi?
- Yhteisöllisyys

Monisivuinen liite

- miten yhteisöllisyyttä tuetaan?
- miten ehkäisette kuppikuntien syntymistä? onko tarpeen edes?
- miten nuoret ilmaisevat tunteitaan?
- miten nuoret ottavat kantaa toistensa tilanteisiin? kyseenalaistetaanko usein?
- miten kaverisuhteita tuetaan laitoksen sisällä kuin ulkopuolella? erityisesti itsenäistymisvaihe?
- miten yksinäisyys näkyy laitoksen arjessa?
- miten sosiaalisia taitoja kehitetään?
- Kiintymyssuhde (luottamussuhde)
 - kuinka luot luottamussuhteen? miksi näet sen tärkeäksi?
 - kuinka kosketusta käytetään teillä?
- Harrastaminen
 - millaisia harrastusmahdollisuuksia nuorille tarjotaan? miten tuetaan?

Teemahaastattelurunko nuorille

- Onnistuminen?
 - sosiaalityöntekijä
 - mitä mieltä olet täällä olemisesta (kodinomaisuus jne.)
 - mitä tunsit, kun kuultit, että sinun pitää lähteä kotoa pois
 - työntekijät (positiivinen, läheisyys vai negatiivinen, etäisyys)
 - millainen on hyvä työntekijä?
- Tarkoituksenmukainen laitoshoido
 - mistä sinun päivä koostuu? toivoisitko jotain muutakin, mitä, enempi vähempi
 - mitä olet oppinut täällä? (kovat, pehmeät)
 - mitä olette jutelleet sijoituksestasi, kenen kanssa? vaikutusmahdollisuudet, muut tarpeet
 - arjen juhlahetket, retket, karkkipäivät yms.
- Yhteisöllisyys
 - millaiset ovat ystävyssuhteesi täällä? läheisyys
 - miten koet muut ihmiset täällä?
 - millaisia yhteisiä kokemuksia sinulla on muiden kanssa?
 - millaisia sääntöjä tahi tapoja?
 - miten autatte toisianne arjessa?

Monisivuinen liite

- millaisia ystävyysuhteita sinulla on lastenkodin ulkopuolella?
- Yksinäisyys
 - miten koet ryhmässä olemisen?
 - mitä sinulle tulee mieleen yksinäisyydestä? millaisena koet yksinäisyyden
 - miten pääset olemaan yksin, jos tuntuu siltä
 - millaisia tilanteita pelkää tällä
- Kiintyminen
 - omaohjaaja, millainen tyyppi
 - millainen luottamus sinulla on omaohjaajaan, työntekijöihin, muihin lapsiin
- Harrastaminen
 - millaisia harrastuksia sinulla on
 - missä harrastat
 - miten usein harrastat
 - mitä harrastaminen sinulle merkitsee
 - mitä se antaa sinulle

Perhesuhteet sijoituksen aikana

- isäsuhde
- äitisuhde
- sisarsuhteet, tuki, auttaminen, yhteydenpito
- muut sukulaiset, isovanhemmat
- miten ovat muuttuneet sijoituksen kuluessa
- miten ovat vaikuttaneet
- oletko pitänyt yhteyttä, kuinka paljon, miten
- onko ollut ongelmia, millaisia